

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E FINANCAVE
DREJTORIA E PËRGJITHSHME E DOGANAVE

Nr. 18463 Prot.,

Tiranë, më 29.9.2026

URDHËR

Nr. 151 datë 29.09.2026.

Në zbatim të nenit 10, 47 dhe 51, nenet 65 deri 71 të ligjit nr. 102/2014, datë 31.07.2014 "Kodi Doganor i Republikës së Shqipërisë" i ndryshuar, neneve 148 deri 169 dhe 737 të Vendimit Nr. 651, datë 10.11.2017 të Këshillit të Ministrave "Për Dispozitat Zbatuese të Kodit Doganor" i ndryshuar, Udhëzimit të Ministrit të Financave Nr. 03, datë 23.01.2018 "Për vlerësimin e mallrave për qëllime doganore", i ndryshuar, si dhe pikën I (b) (i), të Pjesës VIII/1, të vendimit nr. 921, datë 29.12.2014, Këshilli i Ministrave "Për personelin e Administratës Doganore" i ndryshuar,

Me synim zbatimin korrekt, trajtimin uniform dhe të standardizuar të mënyrës së vlerësimit të mallrave për qëllime doganore,

URDHËROJ:

1. Miratimin e Manualit udhëzues "Mbi mënyrën e vlerësimit të mallrave për qëllime doganore", sipas përmbajtjes bashkëlidhur .
2. Për zbatimin e këtij Manuali udhëzues, ngarkohet Drejtoria e Vlerësimit në Qendër.

Ky Manual udhëzues hyn në fuqi menjëherë.

DREJTOR I PËRGJITHSHËM

Besmir Beja

MANUAL UDHËZUES

“MBI MËNYRËN E VLERËSIMIT TË MALLRAVE PËR QËLLIME DOGANORE”

Ky manual është hartuar në funksion të zbatimit të unifikuar nga Drejtoria e Vlerësimit në Qendër, të parashikimeve ligjore lidhur me mënyrën e vlerësimit të mallrave për qëllime doganore (në vijim “vlerësim doganor”). *Ai nuk përbën një akt ligjërish të detyrueshëm dhe është i një natyre shpjeguese dhe orientuese. Kodi Doganor dhe Dispozitat Zbatuese të tij kanë përparësi mbi përmbajtjen e këtij manuali dhe duhet të konsultohen gjithmonë.*

Në tërësinë e tij, manuali synon të shërbejë si një udhëzues praktik, që u vjen në ndihmë strukturave doganore, të cilat merren me deklarin dhe kontrollin e vlerës doganore, në zbatimin e saktë dhe të njëtrajtshëm të legjislacionit doganor në praktikë. *Shembujt praktikë të paraqitur në këtë manual kanë karakter vetëm orientues dhe nuk janë shterues. Çdo emërtim subjekti, e dhënë identifikuese ose referencë e përdorur në këta shembuj është rastësore. Përditësimi i manualit në përputhje me ndryshimet e kuadrit ligjor, si dhe plotësimi i tij me shembuj konkretë të nxjerrë nga praktika e punës, është përgjegjësi e Drejtorisë së Vlerësimit në Qendër.*

Manuali, ndër të tjera, mban në konsideratë parimet e Marrëveshjes për Zbatimin e Nenit VII të GATT 1994 (Marrëveshja e OBT-së për Vlerësimin Doganor), Kodin Doganor të Bashkimit Evropian (UCC), aktet e tij zbatuese dhe deleguese, si dhe praktikën e Komisionit Evropian dhe të Organizatës Botërore të Doganave.

PËRMBAJTJA

Manuali përmban disa kapituj, të cilët orientojnë mbi kuadrin ligjor të zbatueshëm, metodat e vlerësimit doganor, çështjet specifike të zbatimit, garancitë procedurale dhe instrumente të ndryshme. Çdo kapitull përmban shpjegime, analiza, shembuj praktikë, lista kontrolli dhe rekomandime metodologjike që mbështesin vendimmarrjen administrative.

Kapitulli I – Kuadri ligjor i vlerësimit doganor trajton legjislacionin kombëtar, Marrëveshjen e OBT-së për Vlerësimin Doganor, rolin e Organizatës Botërore të Doganave në interpretimin dhe zbatimin e rregullave të vlerësimit dhe burimet e tjera orientuese.

Kapitulli II – Fjalori terminologjik i vlerësimit doganor përmbledh termat dhe shkurtesat kryesore në gjuhën shqipe dhe terminologjinë përkatëse në gjuhën angleze, me qëllim unifikimin e përdorimit të tyre.

Kapitulli III – Roli i vlerësimit doganor në administrimin modern të doganave trajton rëndësinë e vlerësimit doganor, hierarkinë e detyrueshme të gjashtë metodave të vlerësimit, si dhe marrëdhënien ndërmjet vlerësimit doganor, klasifikimit tarifor dhe origjinës së mallrave.

Kapitulli IV – Metoda e vlerës së transaksionit analizon metodën kryesore të vlerësimit doganor, kushtet për pranimin e saj, dokumentacionin mbështetës, çmimin e paguar ose të pagueshëm, elementet që i shtohen ose përjashtohen nga vlera doganore dhe ndikimin e kushteve të dorëzimit “Incoterms”.

Kapitulli V – Marrëdhëniet ndërmjet personave të lidhur dhe ndikimi në vlerën doganore shpjegon kriteret për identifikimin e personave të lidhur, ndikimin e marrëdhënies në çmim dhe lidhjen me dokumentacionin e çmimeve të transferimit.

Kapitulli VI – Dyshimet e arsyeshme dhe mospranimi i vlerës së deklaruar përcakton rrethanat që mund të krijojnë dyshime mbi vlerën e deklaruar, burimet e informacionit dhe procedurën që duhet të ndiqet për verifikimin ose mospranimin e saj.

Kapitulli VII – Shtesat në vlerën doganore trajton komisionet, kostot e ambalazhimit, mallrat dhe shërbimet e ofruara pa pagesë ose me çmim të reduktuar (“assists”), honoraret dhe tarifat e licencës.

Kapitulli VIII – Metoda e vlerës së transaksionit të mallrave identike paraqet kushtet e përdorimit të kësaj metode, kriteret për përcaktimin e mallrave identike, burimet e informacionit dhe rregullimet e nevojshme.

Kapitulli IX – Metoda e vlerës së transaksionit të mallrave të ngjashme trajton kriteret e krahasimit, rëndësinë e prodhuesit dhe periudhës kohore, si dhe rregullimet për dallimet ndërmjet transaksioneve.

Kapitulli X – Metoda deduktive shpjegon përcaktimin e vlerës doganore duke u nisur nga çmimi i shitjes së mallrave në territorin doganor dhe duke zbritur elementet e parashikuara nga legjislacioni.

Kapitulli XI – Metoda e vlerës së përlllogaritur paraqet kushtet e zbatimit të metodës, elementet përbërëse të vlerës, dokumentacionin e nevojshëm dhe vështirësitë praktike në sigurimin e të dhënave të prodhimit.

Kapitulli XII – Metoda e të dhënave të disponueshme trajton metodën e fundit të vlerësimit, parimin e fleksibilitetit, burimet e lejueshme të informacionit dhe bazat e vlerësimit që nuk mund të përdoren.

Kapitulli XIII – Honoraret dhe tarifat e licencës në vlerësimin doganor analizon kushtet për përfshirjen e këtyre pagesave në vlerën doganore, përmbajtjen e kontratave të licencës dhe pagesat që përfshihen ose përjashtohen.

Kapitulli XIV – “Assists” në vlerësimin doganor trajton kategoritë e mallrave dhe shërbimeve të ofruara nga blerësi, kushtet e përfshirjes së tyre, shpërndarjen e vlerës dhe marrëdhënien me honoraret dhe tarifat e licencës.

Kapitulli XV – Zinxhiri i shitjeve dhe shitja për eksport shpjegon identifikimin e shitjes relevante për eksport, kuptimin e konceptit të shitjes dhe dokumentacionin që duhet të analizohet në transaksionet me disa shitje të njëpasnjëshme.

Kapitulli XVI – Raste të veçanta në vlerësimin doganor trajton blerjet e pjesshme, mallrat në konsinjacion (dërgesa pa pagese), shitjet me ankand, kontratat e blerjes me këste, leasing-un dhe mallrat e përdorura.

Kapitulli XVII – Zbritjet tregtare në vlerësimin doganor paraqet llojet e zbritjeve, kushtet për pranimin e tyre dhe rastet që kërkojnë analizë të posaçme.

Kapitulli XVIII – Transferimi i çmimit dhe vlerësimi doganor analizon dallimet ndërmjet objektivave tatimorë dhe doganorë, përdorimin e dokumentacionit të transferimit të çmimeve dhe ndikimin e rregullimeve kompensuese në vlerën doganore.

Kapitulli XIX – Studime rasti për vlerësimin doganor zbaton metodologjinë e analizës juridike dhe faktike në situata konkrete, duke përfshirë transaksionet ndërmjet palëve të lidhura, honoraret, “assists”, kredit-notat dhe shitjet zinxhir.

Kapitulli XX – Procedura, dokumentacioni dhe administrimi i provave trajton mbledhjen dhe vlerësimin e dokumentacionit, të drejtën e operatorit ekonomik për t’u dëgjuar, mospranimin e vlerës së deklaruar dhe standardet e arsyetimit të vendimit administrativ.

Kapitulli XXI – Etika profesionale dhe standardet e vendimmarrjes trajton parimet e ligjshmërisë, paanshmërisë, proporcionalitetit dhe transparencës, dokumentimin e vendimmarrjes, konfliktin e interesit dhe komunikimin me operatorët ekonomikë.

KAPITULLI I

KUADRI LIGJOR I VLERËSIMIT DOGANOR

Ky kapitull paraqet kuadrin ligjor shqiptar që rregullon vlerësimin doganor dhe përafrimin e tij me standardet ndërkombëtare dhe *acquis-në* e Bashkimit Evropian. Përcaktimi i vlerës doganore nuk është një proces diskrecional, por mbështetet në rregulla objektive dhe të verifikueshme, të cilat synojnë:

- mbledhjen e saktë të të ardhurave doganore dhe mbrojtjen e interesave financiarë të shtetit;
- shmangien e nënvlerësimit, mbivlerësimit dhe praktikave arbitrare;
- trajtimin e barabartë të operatorëve ekonomikë;
- garantimin e sigurisë juridike në marrëdhëniet ndërmjet administratës doganore dhe operatorëve ekonomikë;
- përafrimin me standardet e Bashkimit Evropian;
- lehtësimin e tregtisë së ligjshme.

Në zbatimin e rregullave të vlerësimit doganor, respektohen parimet e ligjshmërisë, objektivitetit, proporcionalitetit, transparencës, trajtimit të barabartë dhe arsytimit të vendimeve administrative. Këto parime udhëheqin çdo procedurë kontrolli, rievlerësimi ose auditimi.

Administrata doganore zbaton legjislacionin doganor në fuqi, duke respektuar hierarkinë e akteve normative dhe duke marrë në konsideratë interpretimet dhe udhëzimet e institucioneve kompetente, sipas fuqisë dhe statusit juridik të tyre. Marrëdhënia ndërmjet administratës doganore dhe operatorëve ekonomikë mbështetet në transparencë, trajtim të barabartë, udhëzime të qarta, korrektësi dhe shkëmbim të plotë e të saktë të informacionit. Operatorët ekonomikë duhet të deklarojnë saktë vlerën doganore, të paraqesin dhe të ruajnë dokumentacion të plotë e të vërtetë, të njoftojnë çdo element që ndikon në të dhe të bashkëpunojnë gjatë kontrolleve.

1. Legjislacioni kombëtar

1.1 Ligji nr. 102/2014, datë 31.07.2014, “Kodi Doganor i Republikës së Shqipërisë, (në vijim “Kodi Doganor”) përbën bazën ligjore për administratën doganore shqiptare. Kodi Doganor zbatohet së bashku me aktet nënligjore të nxjerra në zbatim të tij. Në fushën e vlerësimit doganor, ai:

- përcakton rregullat për pranimin e vlerës së transaksionit;
- rregullon shtesat dhe zbritjet nga çmimi;
- përcakton trajtimin e marrëdhënieve ndërmjet blerësit dhe shitësit;
- rregullon procedurat administrative;
- garanton të drejtën e operatorit ekonomik për informacion dhe mbrojtje procedurale.

1.2 Vendimi nr. 651, datë 10.11.2017, i Këshillit të Ministrave, “Për dispozitat zbatuese të ligjit nr. 102/2014, ‘Kodi Doganor i Republikës së Shqipërisë’”, i ndryshuar (në vijim “VKM nr. 651/2017”). Këto dispozita sigurojnë zbatimin praktik dhe të njëtrajtshëm të Kodit Doganor. Në fushën e vlerësimit doganor ato trajtojnë dhe përcaktojnë, ndër të tjera:

- elementet që shtohen në çmim;
- trajtimin e komisioneve;
- trajtimin e mallrave të furnizuara pa pagesë (assists);
- të drejtat e licencës (royalties);
- rastet e veçanta të shitjeve zinxhir;
- elementet që nuk përfshihen në vlerën doganore;
- mënyrën e verifikimit të deklaratës doganore;
- dokumentacionin që mund të kërkohej;
- procedurat e kontrollit;
- komunikimin ndërmjet operatorit ekonomik dhe autoritetit doganor;
- mënyrën e dokumentimit të vendimeve administrative.

1.3 Udhëzimi nr. 3, datë 23.1.2018, i ministrit përgjegjës për financat, “Për vlerësimin e mallrave për qëllime doganore”, zbatohet së bashku me Kodin Doganor, VKM-në nr. 651/2017, të ndryshuar, dhe aktet e tjera në fuqi për vlerësimin doganor. Në rast mospërputhjeje, zbatohen aktet me fuqi juridike më të lartë.

2. Burimet ndërkombëtare dhe kuadri ligjor i Bashkimit Evropian

2.1 Përcaktimi i vlerës doganore bazohet në parimet e Marrëveshjes për Zbatimin e Nenit VII të Marrëveshjes së Përgjithshme për Tarifën dhe Tregtinë 1994 (GATT 1994), e njohur si Marrëveshja e OBT-së për Vlerësimin Doganor, që përcakton rregullat e vlerësimit, duke unifikuar metodologjinë, shmangur pabarazinë dhe arbitraritetin përmes një procesi të drejtë dhe të paanshëm. Objektivat kryesore të marrëveshjes janë: (i) përdorimi i vlerës reale të transaksionit; (ii) eliminimi i metodave arbitrarë; (iii) rritja e transparencës; (iv) lehtësimi i tregtisë ndërkombëtare; (v) harmonizimi i praktikave doganore ndërmjet vendeve. Marrëveshja mbështetet në disa parime themelore:

- (a) **Vlera reale** - Përparësi ka gjithmonë çmimi real i transaksionit;
- (b) **Hierarkia e metodave** - Metodën duhet të zbatohen sipas rendit të përcaktuar;
- (c) **Dokumentimi** - Çdo element i vlerës duhet të mbështetet në dokumentacion provues;
- (ç) **Transparenca** - Administrata duhet të arsyetojë çdo vendim;
- (d) **E drejta për t’u dëgjuar** - Importuesi duhet të ketë mundësi të paraqesë prova dhe shpjegime përpara se të merret një vendim që ndryshon vlerën e deklaruar.

2.2 Praktika dhe udhëzimet e Organizatës Botërore të Doganave (WCO). Organizata Botërore e Doganave nuk miraton legjislacion detyrues për shtetet, por luan një rol të rëndësishëm në interpretimin dhe harmonizimin e praktikës ndërkombëtare. Përmes **Komitetit Teknik për Vlerësimin Doganor**, WCO publikon:

- Opinionet Këshillimore (Advisory Opinions);
- Komentet (Commentaries);
- Studimet e rasteve (Case Studies);
- Shënimet shpjeguese (Explanatory Notes).

Këto instrumente ndihmojnë administratat doganore të interpretojnë në mënyrë të njëtrajtshme dispozitat e Marrëveshjes së OBT-së.

Tabela 1. Burimet kryesore ndërkombëtare dhe të Bashkimit Evropian

Burimi	Funksioni
Marrëveshja e OBT-së	Vendos parimet ndërkombëtare të vlerësimit doganor
Kodi Doganor i BE-së (UCC)	Përcakton rregullat bazë për vlerësimin doganor në BE
UCC Delegated Act	Plotëson dispozitat teknike të UCC
UCC Implementing Act	Rregullon procedurat e zbatimit praktik
Dokumentet e WCO	Sigurojnë interpretim dhe harmonizim të praktikës
Jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë së BE-së	Orienton interpretimin e dispozitave në raste konkrete

Legjislacioni dhe jurisprudenca e Bashkimit Evropian përdoren si burime orientuese për përafrim dhe interpretim, për aq sa janë të pajtueshme me legjislacionin shqiptar në fuqi. Për vendimmarrjen administrative, baza e drejtpërdrejtë juridike mbetet Kodi Doganor, aktet nënligjore në zbatim të tij dhe marrëveshjet ndërkombëtare të detyrueshme për Republikën e Shqipërisë.

KAPITULLI II

FJALOR TERMINOLOGJIK I VLERËSIMIT DOGANOR

Ky fjalor përmbledh termat kryesorë të vlerësimit doganor në gjuhën shqipe dhe terminologjinë përkatëse në anglisht. Ai synon të unifikojë përdorimin e tyre, të lehtësojë referimin në legjislacionin kombëtar dhe burimet ndërkombëtare dhe të Bashkimit Evropian, Marrëveshjen e OBT-së dhe dokumentet e WCO-së, si dhe të mbështesë hartimin e vendimeve administrative, interpretimin e dispozitave ligjore dhe trajnimin e personelit.

Fjalori

Termi në shqip	Termi në anglisht	Përkufizim
Vlera doganore	Customs Value	Vlera mbi të cilën llogariten detyrimet doganore dhe, sipas rasteve, taksa të tjera që lidhen me importin.
Vlera e transaksionit	Transaction Value	Çmimi realisht i paguar ose i pagueshëm për mallrat kur ato shiten për eksport drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë.
Çmimi i paguar ose i pagueshëm	Price Actually Paid or Payable	Shuma totale që blerësi paguan ose duhet të paguajë shitësit për mallrat e importuara.
Mallra identike	Identical Goods	Mallra që janë të njëjta në çdo aspekt thelbësor, përfshirë karakteristikat fizike, cilësinë dhe reputacionin tregtar.
Mallra të ngjashme	Similar Goods	Mallra që, megjithëse nuk janë identike, kanë karakteristika dhe funksione të ngjashme dhe janë të këmbyeshme në treg.
Vlera deduktive	Deductive Value	Metodë vlerësimi që bazohet në çmimin e rishitjes së mallrave në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë, pas zbritjes së elementeve të përcaktuara me ligj.
Vlera e llogaritur	Computed Value	Metodë që bazohet në koston e prodhimit, fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme të prodhuesit.
Metoda e të dhënave të disponueshme	Fall-back Method	Metoda e fundit e vlerësimit, e cila përdor mjete të arsyeshme në përputhje me parimet e Marrëveshjes së OBT-së dhe legjislacionit të BE-së.
Komision blerjeje	Buying Commission	Pagesë për një agjent që vepron në emër dhe për llogari të blerësit për të organizuar blerjen e mallrave.

Termi në shqip	Termi në anglisht	Përkufizim
Komision shitjeje	Selling Commission	Pagesë për një agjent që vepron në emër të shitësit dhe që, në përgjithësi, përfshihet në vlerën doganore sipas rregullave të zbatueshme.
Royalties	Royalties	Pagesa për përdorimin e të drejtave të pronësisë intelektuale, të cilat mund të përfshihen në vlerën doganore nëse plotësohen kushtet ligjore.
Tarifa licence	Licence Fees	Pagesa për përdorimin e markave, patentave, teknologjive ose të drejtave të tjera të licencuara.
Asistenca	Assists	Mallra ose shërbime të ofruara falas ose me kosto të reduktuar nga blerësi për t'u përdorur në prodhimin e mallrave të importuara.
Palë të lidhura	Related Parties	Persona ose shoqëri që kanë marrëdhënie të përcaktuara nga legjislacioni doganor dhe që mund të ndikojnë në çmimin e transaksionit.
Dyshim i arsyeshëm	Reasonable Doubt	Dyshim i bazuar në elemente objektive që e shtyn autoritetin doganor të kërkojë informacion shtesë për të verifikuar vlerën e deklaruar.
Kontroll pas zhdoganimit	Post-Clearance Audit	Kontroll administrativ që kryhet pas lirim të mallrave për të verifikuar korrektësinë e deklarimit doganor.
Importues	Importer	Personi fizik ose juridik që deklaron mallrat për import ose në emër të të cilit paraqitet deklarata doganore.
Eksportues	Exporter	Personi fizik ose juridik që shet mallrat për eksport.
Deklarues	Declarant	Personi që paraqet deklaratën doganore ose në emër të të cilit paraqitet ajo.
Shitje për eksport	Sale for Export	Marrëdhënia kontraktore e shitjes mbi të cilën mbështetet metoda e vlerës së transaksionit.
Faturë tregtare	Commercial Invoice	Dokumenti kryesor që pasqyron çmimin e mallrave dhe kushtet e shitjes.
Kontratë shitjeje	Sales Contract	Marrëveshja juridike që përcakton të drejtat dhe detyrimet e palëve në një transaksion tregtar.
Auditim doganor	Customs Audit	Proces sistematik i verifikimit të deklarimeve dhe dokumentacionit të operatorit ekonomik.

Termi në shqip	Termi në anglisht	Përkufizim
Analiza e riskut	Risk Analysis	Procesi i identifikimit dhe vlerësimit të rasteve që paraqesin probabilitet më të lartë për pasaktësi ose mosrespektim të legjislacionit.

Shkurtesat kryesore

Shkurtesa	Kuptimi
UCC	Union Customs Code
UCC IA	Union Customs Code Implementing Act
UCC DA	Union Customs Code Delegated Act
WCO	World Customs Organization
WTO	World Trade Organization
CJEU	Court of Justice of the European Union
DG TAXUD	Directorate-General for Taxation and Customs Union
PCA	Post-Clearance Audit
TP	Transfer Pricing
HS	Harmonized System
CN	Combined Nomenclature
TARIC	Integrated Tariff of the European Union

KAPITULLI III

3.1 Roli i vlerësimit doganor në administrimin modern të doganave

Administratat doganore, krahas mbledhjes së detyrimeve të importit, sigurojnë zbatimin e legjislacionit doganor dhe të masave të politikës tregtare, mbrojtjen e interesave financiarë të shtetit, sigurinë e zinxhirit të furnizimit dhe lehtësimin e tregtisë së ligjshme. Në këtë kuadër, vlerësimi doganor është procesi ligjor dhe teknik për përcaktimin e vlerës së mallrave të importuara. Përcaktimi i saktë i saj shërben për:

- llogaritjen e detyrimeve doganore;
- llogaritjen e TVSH-së dhe të pagesave të tjera në import, kur është e zbatueshme;
- hartimin e statistikave të tregtisë së jashtme;
- zbatimin e masave të politikës tregtare që lidhen me vlerën e mallrave.

Vlera doganore duhet të përcaktohet sipas metodave të parashikuara nga legjislacioni i zbatueshëm, mbi bazën e të dhënave objektive, të matshme dhe të verifikueshme. Përcaktimi i pasaktë i saj mund të cenojë të ardhurat publike, trajtimin e barabartë të operatorëve ekonomikë dhe konkurrencën e ndershme.

3.2 Hierarkia e metodave të vlerësimit doganor

3.2.1 Parimi i hierarkisë

Metodat e përcaktimit të vlerës doganore nuk zbatohen sipas zgjedhjes së lirë të administratës doganore ose të deklaruesit, por sipas rendit të përcaktuar nga neni 66 deri në nenin 70 të Kodi Doganor. Në përputhje me nenin 66 të Kodit Doganor, baza kryesore për përcaktimin e vlerës doganore është vlera e transaksionit. Kur vlera doganore nuk mund të përcaktohet sipas kësaj metode, zbatohen metodat dytësore të parashikuara në nenin 70 të Kodit Doganor.

Sipas nenit 70, pika 1, metodat dytësore zbatohen sipas radhës së përcaktuar në pikën 2 të këtij neni, duke u ndalur në metodën e parë që mundëson përcaktimin e vlerës doganore. Kalimi në metodën pasuese bëhet vetëm kur, në bazë të fakteve, dokumentacionit dhe informacionit të disponueshëm, vlera doganore nuk mund të përcaktohet sipas metodës pararendëse. Rendi i zbatimit të metodave synon të sigurojë:

- zbatimin korrekt dhe të njëtrajtshëm të legjislacionit doganor;
- trajtimin e barabartë të operatorëve ekonomikë;
- përcaktimin e vlerës doganore mbi të dhëna objektive dhe të verifikueshme;
- shmangien e vlerave arbitrare ose fiktive;
- transparencën dhe gjurmueshmërinë e vendimmarrjes administrative;
- përputhshmërinë me Marrëveshjen e OBT-së për Vlerësimin Doganor.

Administrata doganore kalon nga një metodë në tjetrën vetëm kur provon se metoda paraprake nuk mund të zbatohet në rrethanat konkrete të rastit.

3.2.2 Gjashtë metodat e vlerësimit doganor

Metoda 1 – Vlera e transaksionit (Neni 66 i Kodit Doganor)

Baza kryesore për përcaktimin e vlerës doganore të mallrave është vlera e transaksionit, që është çmimi realisht i paguar ose që duhet paguar për mallrat e shitura për eksport drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë, duke marrë në konsideratë edhe rregullimet, kur është e nevojshme. Kjo është metoda kryesore, e përdorur gjerësisht në përcaktimin e vlerës doganore të mallrave në import.

Ajo bazohet në: **Çmimin real të paguar ose të pagueshëm për mallrat e shitura për eksport drejt territorit doganor**, i korrigjuar me elementet që legjislacioni doganor kërkon të shtohen ose të përjashtohen. (Neni 67-68 i Kodit Doganor)

Metoda 2 – Vlera e transaksionit të mallrave identike (Neni 70, pika 2, shkronja “a”, e Kodit Doganor)

Kur metoda e parë nuk mund të zbatohet, administrata doganore ndjek një metodë dytësore për vlerësimin doganor, duke u bazuar në vlerën e transaksionit të mallrave identike, të shitura për eksport për në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë dhe të eksportuara në kohën ose afërsisht në të njëjtën kohë me mallrat që po vlerësohen. Mallrat konsiderohen identike kur kanë: (i) të njëjtat karakteristika fizike; (ii) të njëjtën cilësi; (iii) të njëjtin reputacion tregtar; (iv) të prodhuara në të njëjtin vend.

Ndryshime të vogla në pamje nuk përbëjnë shkak për t'u konsideruar joidentike, mallra, të cilat në gjithçka tjetër përputhen me përkufizimin e të konsideruarit si identike. (Neni 1, pika 57, e VKM-së nr. 651/2017)

Metoda 3 – Vlera e transaksionit të mallrave të ngjashme (Neni 70, pika 2, shkronja “b”, e Kodit Doganor)

Kur vlera doganore nuk mund të përcaktohet me metodën e mallrave identike, zbatohet metoda e mallrave të ngjashme. Mallrat e ngjashme janë mallra të prodhuara në të njëjtin vend, të cilat, megjithëse nuk janë të njëjta në çdo aspekt, kanë karakteristika dhe materiale përbërëse të ngjashme, u mundësojnë të kryejnë të njëjtat funksione dhe janë të këmbyeshme nga pikëpamja tregtare. Në vlerësim merren parasysh, ndër të tjera, cilësia, reputacioni dhe ekzistenca e një marke tregtare. (Neni 1, pika 58, e VKM nr. 651/2017, të ndryshuar.)

Metoda 4 – Metoda Deduktive / bazuar në çmimin për njësi (Neni 70, pika 2, shkronja “c”, e Kodit Doganor)

Në këtë metodë, vlera doganore përcaktohet duke u nisur nga çmimi me të cilin mallrat shiten në territorin doganor pas importimit. Nga ky çmim zbriten: a) Secili nga komisionet, që zakonisht paguhet ose bihet

dakord për t'u paguar apo shtesat që bëhen zakonisht për qëllime fitimi dhe shpenzime të përgjithshme (duke përfshirë kostot direkte dhe indirekte të marketingut të mallrave në fjalë) në lidhje me shitjen në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë të mallrave të importuara të së njëjtës kategori ose lloj, të cilat janë mallrat që bien brenda një grupi ose një sërë mallrash të prodhuara nga një sektor i caktuar industrial; b) Shpenzimet e zakonshme të transportit dhe sigurimit dhe shpenzimet shoqëruese të shkaktuara në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë; c) Detyrimet e importit dhe detyrimet e tjera të pagueshme në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë, për shkak të importit ose shitjes së mallrave. (Neni 163 i VKM-së nr. 651/2017)

Metoda 5 – Metoda e Vlerës së Përlllogaritur (Neni 70, pika 2, shkronja “ç”, e Kodit Doganor)

Kjo metodë përdoret kur vlera mund të përcaktohet mbi bazën e të dhënave të prodhuesit. Vlera e përlllogaritur përbëhet nga: (i) kostoja ose vlera e materialeve dhe e prodhimit/përpunimit; (ii) një shumë për fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme, në nivelin që zakonisht pasqyrohet në shitjet për eksport drejt Republikës së Shqipërisë të mallrave të së njëjtës klasë ose lloj; dhe (iii) kostot ose vlera e transportit, sigurimit, ngarkimit dhe trajtimit deri në vendin e hyrjes në territorin doganor, sipas nenit 67, pika 1, shkronja “d”, të Kodit Doganor. Autoritetet doganore nuk mund të detyrojnë një person jo të vendosur në Republikën e Shqipërisë të paraqesë dokumentet e tij kontabël për verifikim. (Neni 70, pika 2, shkronja “ç”, i Kodit Doganor; neni 164 i VKM-së nr. 651/2017, i ndryshuar.)

Përdorimi i kësaj metode është relativisht i kufizuar për shkak të vështirësisë në sigurimin e të dhënave nga prodhuesi.

Metoda 6 – Metoda e të dhënave të disponueshme në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë (Neni 70, pika 3, e Kodit Doganor)

Ajo përdoret vetëm pasi provohet se asnjë nga pesë metodat e mëparshme nuk mund të zbatohet. Kjo metodë përcakton vlerën doganore duke përdorur mjete të arsyeshme, në përputhje me parimet dhe dispozitat e përgjithshme të: a) marrëveshjes për zbatimin e nenit VII të Marrëveshjes së Përgjithshme mbi Tarifat dhe Tregtinë (GATT); b) nenit VII të Marrëveshjes së Përgjithshme mbi Tarifat dhe Tregtinë; c) kreun III, të Kodit Doganor. Në këtë rast, vlera doganore nuk do të përcaktohet në bazën e ndonjërit prej elementeve të mëposhtme: a) Çmimi i shitjes brenda territorit doganor të Republikës së Shqipërisë, të mallrave të prodhuara në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë; b) Një sistem ku më e larta midis dy vlerave alternative është përdorur për vlerësimin doganor; c) Çmimi i mallrave në tregun e brendshëm të vendit eksportues; ç) Kostoja e prodhimit, e ndryshme nga vlerat e përlllogaritura që janë përcaktuar për mallra identike ose të ngjashme, në bazë të shkronjës “ç”, të pikës 2, të nenit 70, të Kodit; d) Çmimet për eksport në një vend tjetër; dh) Vlerat minimale doganore; e) Vlerat arbitrare ose fiktive.

(Neni 165 i VKM-së nr. 651/2017)

Tabela 2. Hierarkia e metodave

Rendi	Metoda	Përdorimi
1	Vlera e transaksionit	Metoda kryesore
2	Mallra identike	Kur metoda 1 nuk zbatohet
3	Mallra të ngjashme	Në mungesë të mallrave identike
4	Metoda deduktive	Bazuar në shitjen në territorin doganor
5	Vlera e llogaritur	Bazuar në kostot e prodhimit
6	Metoda e të dhënave të disponueshme	Vetëm si alternativë e fundit

Figura 1. Rrjedha logjike e zbatimit të metodave

Importi i mallrave

Metoda 1

(Vlera e transaksionit)

└─► Po → Përcaktohet vlera doganore

▼ Jo

Metoda 2

(Mallra identike)

Metoda 3

(Mallra të ngjashme)

Metoda 4¹

(Deduktive)

¹ Radha e zbatimit të shkronjave "c" dhe "ç" këmbëhet nëse këtë e kërkon deklaruesi. (Neni 70, pika 1 e Kodit Doganor)

Metoda 5

(Vlera e përlogaritur)

Metoda 6

(Të dhënat e disponueshme)

3.3 Marrëdhënia ndërmjet vlerësimit doganor, klasifikimit tarifor dhe origjinës

Përcaktimi i detyrimeve të importit dhe zbatimi i masave të tjera që lidhen me tregtinë e mallrave kërkojnë, sipas rastit, përcaktimin e: (i) klasifikimit tarifor të mallrave; (ii) origjinës së mallrave; (iii) vlerës doganore.

Klasifikimi tarifor përcakton kodin tarifor të mallrave dhe normën e detyrimit doganor ose masat e tjera të zbatueshme. Origjina përcakton trajtimin tarifor preferencial ose jopreferencial dhe masat që lidhen me prejardhjen e mallrave. Vlera doganore përbën bazën për llogaritjen e detyrimeve të përcaktuara në përqindje të vlerës së mallrave dhe përdoret, kur parashikohet, për zbatimin e masave të tjera që lidhen me tregtinë e mallrave. Këta elementë përcaktohen sipas rregullave përkatëse të Kodit Doganor dhe nuk zëvendësojnë njëri-tjetrin. Ata merren në konsideratë së bashku, sipas natyrës së detyrimit ose të masës që zbatohet në rastin konkret.

KAPITULLI IV

METODA E VLERËS SË TRANSAKSIONIT

Metoda e vlerës së transaksionit përbën bazën e sistemit të vlerësimit doganor dhe është metoda që shqyrtohet e para në çdo procedurë të përcaktimit të vlerës doganore.

Megjithatë, pranimi i çmimit të deklaruar nuk është automatik. Administrata doganore verifikon nëse janë përmbushur kushtet ligjore për përdorimin e kësaj metode dhe nëse janë kryer rregullimet e nevojshme.

4.1 Koncepti i vlerës së transaksionit

Baza kryesore për përcaktimin e vlerës doganore të mallrave është vlera e transaksionit, që është çmimi realisht i paguar ose që duhet paguar për mallrat e shitura për eksport drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë, duke marrë në konsideratë edhe rregullimet, kur është e nevojshme.

(Neni 66, pika 1, i Kodit Doganor; Udhëzimi nr. 3, datë 23.01.2018, pika 4.1.1.)

Administrata doganore mund të pranojë metodën e vlerës së transaksionit vetëm nëse plotësohen të gjitha kushtet e mëposhtme.

Ekziston një shitje për eksport. Mallrat duhet të jenë objekt i një kontrate shitblerjeje të lidhur për eksport drejt territorit doganor. Në mungesë të një shitjeje (p.sh. dhurime, huazime, mallra konsinjacioni ose transferime pa pagesë), metoda e parë zakonisht nuk mund të zbatohet. Rastet e renditura janë shembuj interpretues të mungesës së shitjes.

Çmimi realisht i paguar ose i pagueshëm. Kjo është pagesa totale që blerësi i ka bërë ose duhet t'i bëjë shitësit, ose një pale të tretë në dobi të shitësit, për mallrat e importuara. Ai duhet të mbështetet në dokumentacion tregtar dhe financiar të verifikueshëm. (Neni 66, pikat 1 dhe 2, i Kodit Doganor; neni 150 i VKM-së nr. 651/2017, të ndryshuar)

Të ardhurat nga rishitja ose përdorimi i mëvonshëm. Asnjë pjesë e të ardhurave nga rishitja, tjetërsimi ose përdorimi i mëvonshëm i mallrave nga blerësi nuk duhet t'i kalojë drejtpërdrejt ose tërthorazi shitësit, përveçse kur mund të bëhet rregullimi përkatës sipas nenit 67 të Kodit Doganor. (Neni 66, pika 3, shkronja "c", dhe neni 67, pika 1, shkronja "ç", i Kodit Doganor.)

Nuk ekzistojnë kufizime që ndikojnë në shitje. Metoda e parë nuk mund të zbatohet nëse kontrata përmban kufizime që ndikojnë në mënyrë thelbësore mbi vlerën ekonomike të mallrave. Nuk konsiderohen problematike kufizimet që: (i) kërkohen nga ligji; (ii) lidhen me zonën gjeografike të rishitjes; (iii) nuk ndikojnë në çmimin e transaksionit. (Neni 66, pika 3, shkronja "a", i Kodit Doganor.)

Nuk ekzistojnë kushte që e bëjnë çmimin të papërcaktueshëm. Nëse çmimi varet nga elemente që nuk mund të maten ose dokumentohen, administrata doganore mund të mos pranojë metodën e parë. (Neni 66, pika 3, shkronja "b", i Kodit Doganor; neni 154 i VKM-së nr. 651/2017), të ndryshuar. Shembuj: çmime që varen nga shitjet e ardhshme; bonuse të papërcaktuara; pagesa të kushtëzuara pa vlerë të matshme.

Marrëdhënia ndërmjet palëve. Fakti që blerësi dhe shitësi janë persona të lidhur nuk sjell automatikisht mospranimin e vlerës së transaksionit. Autoriteti doganor shqyrton, sipas nevojës, rrethanat e shitjes. Vlera e transaksionit pranohet kur marrëdhënia nuk ka ndikuar në çmim ose kur deklaruesi provon se vlera e deklaruar i përafrohet një prej vlerave-kriter të parashikuara në nenin 155 i VKM-së nr. 651/2017. (Neni 66, pika 3, shkronja “ç”, i Kodit Doganor; nenet 148 dhe 155 të VKM-së nr. 651/2017, i ndryshuar.)

Deklarata e vlerës duhet të mbështetet në dokumente të besueshme. Dokumentet më të zakonshme, por pa u kufizuar në to, janë: (1) kontrata e shitblerjes; (2) fatura tregtare; (3) lista e paketimit; (4) dokumentet e transportit; (5) dokumentet e pagesës; (6) policat e sigurimit; (7) kontratat e licencës (kur ekzistojnë); (8) korrespondenca tregtare; (9) dokumentacioni bankar. Administrata doganore mund të kërkojë dokumente shtesë kur ka dyshime të arsyeshme mbi saktësinë ose plotësinë e informacionit.

Dokumentet e renditura më sipër janë shembuj praktikë dhe nuk përbëjnë listë të mbyllur të parashikuar shprehimisht nga këto dispozita.

Tabela 3. Kushtet për pranimin e metodës së parë

Kushti	Përshkrimi
Shitje për eksport	Mallrat janë shitur për eksport drejt territorit doganor
Çmim real	Çmimi është paguar ose do të paguhet
Dokumentim	Pagesa dhe transaksioni provohen me dokumente
Kufizime	Nuk ka kufizime që ndikojnë në vlerë
Kushte	Nuk ekzistojnë kushte që e bëjnë çmimin të papërcaktueshëm
Marrëdhënia	Marrëdhënia ndërmjet palëve nuk ka ndikuar në çmim

Shembull praktik 1.

Rasti

Shoqëria “ABC Albania” sh.p.k. importon makineri industriale nga një prodhues në Gjermani. Dokumentacioni përfshin: i) kontratën e shitblerjes; ii) faturën tregtare; iii) dokumentin CMR; iv) urdhrin bankar të pagesës; v) policën e sigurimit; vi) deklaratën e eksportit. Nga verifikimi rezulton se: (1) shitja është reale; (2) pagesa është kryer sipas kontratës; (3) palët nuk janë të lidhura; (4) nuk ekzistojnë kushte të fshehura që ndikojnë në çmim.

Përfundim - Administrata doganore pranon metodën e vlerës së transaksionit dhe përcakton vlerën doganore mbi bazën e çmimit të paguar, duke shtuar vetëm elementet që legjislacioni kërkon të përfshihen (transporti, sigurimi dhe kostot e tjera të pranueshme).

Lista e kontrollit për specialistin doganor

Para pranimit të metodës së parë, specialisti duhet të verifikojë:

- ☐ A ekziston një shitje për eksport?
- ☐ A është paraqitur fatura tregtare?
- ☐ A provohet pagesa?
- ☐ A ka kontratë shitblerjeje?
- ☐ A ekzistojnë kufizime që ndikojnë në çmim?
- ☐ A janë palët të lidhura?
- ☐ Nëse po, a ka ndikuar kjo marrëdhënie në çmim?
- ☐ A janë përfshirë të gjitha shtesat e detyrueshme?
- ☐ A përjashtohen elementet që nuk duhet të përfshihen në vlerën doganore?

4.2 Çmimi realisht i paguar ose i pagueshëm

Përkufizimi.

Çmimi i paguar ose i pagueshëm është shuma totale që blerësi i ka paguar ose do t'i paguajë shitësit për mallrat e importuara. Pagesa mund të kryhet: (1) para eksportit; (2) në momentin e eksportit; (3) pas importimit; (4) me një ose disa këste. Forma e pagesës nuk ndryshon natyrën e çmimit, për sa kohë ai është pjesë e marrëveshjes së shitblerjes dhe mund të dokumentohet.

Format e pagesës. Në praktikën tregtare ndërkombëtare, pagesa mund të realizohet në forma të ndryshme.

(1) Pagesa bankare. Forma më e zakonshme. Dokumente mbështetëse:

- urdhër-transferi bankar;
- SWIFT;
- ekstrakt bankar;
- konfirmim pagese.

(2) Letra e Kreditit (Letter of Credit L/C). Përdoret kryesisht në transaksione me vlerë të lartë.

Avantazhet: (1) siguri për shitësin; (2) siguri për blerësin; (3) dokumentacion i plotë.

(3) Pagesa me këste. Nëse kontrata parashikon pagesë me këste, vlera e transaksionit mbetet çmimi total i dakordësuar, pavarësisht kohës së pagesës.

Kompensimi (Set-off). Në disa raste pagesa nuk kryhet me transfertë bankare, por përmes kompensimit të detyrimeve reciproke. Administrata doganore duhet të verifikojë: (i) marrëveshjen e kompensimit; (ii) dokumentacionin kontabël; (iii) vlerën reale ekonomike të transaksionit.

4.3 Elementet që shtohen në vlerën doganore (Neni 67 i Kodit Doganor)

Jo të gjitha kostot janë të përfshira në faturën tregtare. Për këtë arsye legjislacioni kërkon që disa elemente të shtohen në çmimin e deklaruar. Këto shtesa bëhen vetëm nëse: (i) nuk janë përfshirë tashmë në faturë; (ii) lidhen drejtpërdrejt me mallrat e importuara; (iii) mund të maten objektivisht.

-✓ komisionet e shitjes përfshihen në vlerën doganore; ✓ komisionet e blerjes nuk përfshihen.

Shembull: Importuesi paguan: (1) çmimi i mallit në vlerën 25.000 USD; (2) komision shitjeje në vlerën 600 USD. Komisioni i shitjes shtohet në vlerën doganore.

Ambalazhimi. Nëse kostoja e: (1) paketimit; (2) materialeve të ambalazhimit; (3) punës së paketimit; nuk është përfshirë në faturë, ajo duhet të shtohet.

Mallrat dhe shërbimet e ofruara pa pagesë (Assists). Një nga elementet më të rëndësishëm të vlerësimit doganor janë Assists. Këto janë mallra ose shërbime që importuesi i vë në dispozicion prodhuesit pa pagesë ose me çmim më të ulët se vlera reale.

Shembuj: - lëndë të para/ komponentë/ vegla/ kallëpe/ modele/ skica/ projekte teknike/ zhvillim softueri i përdorur në prodhim. Nëse këto përdoren për prodhimin e mallrave të importuara, vlera e tyre duhet të përfshihet në vlerën doganore.

Shembull: Importuesi shqiptar i jep prodhuesit italian një kallëp me vlerë 40.000 USD. Me këtë kallëp prodhohen 20.000 copë. Në importin e parë importohen 5.000 copë. Pjesa e kallëpit që i atribuohet këtij importi është: $40.000 \div 20.000 = \text{USD } 2 \text{ për copë}$

$5.000 \times 2 = 10.000 \text{ USD.}$ Kjo shumë duhet t'i shtohet çmimit të faturës.

Royalties dhe pagesat për përdorimin e licencës. Pagesat për përdorimin e së drejtës së pronësisë intelektuale (royalties) dhe pagesat për përdorimin e licencës i shtohen çmimit realisht të paguar ose që duhet paguar kur lidhen me mallrat që po vlerësohen, blerësi duhet t'i paguajë drejtpërdrejt ose tërthorazi si kusht të shitjes së tyre dhe ato nuk janë përfshirë në çmim. Administrata doganore shqyrton natyrën e së drejtës, lidhjen e pagesës me mallrat e importuara, kushtet e shitjes, përfituesin dhe mënyrën e llogaritjes së pagesës. Mënyra e llogaritjes dhe vendi ku është vendosur përfituesi nuk janë, në vetvete, vendimtare.

Transporti. Në vlerën doganore përfshihen shpenzimet e transportit deri në vendin e hyrjes në territorin doganor, sipas rregullave të legjislacionit dhe kushteve të dorëzimit (**Incoterms**). Specialisti duhet të analizojë: (i) kush e ka paguar transportin; (ii) nëse transporti është tashmë në faturë; (iii) dokumentet e transportit; (iv) faturën e transportuesit.

Sigurimi. Nëse sigurimi nuk është përfshirë në çmimin e faturës dhe lidhet me transportin deri në vendin përkatës të hyrjes, ai përfshihet në vlerën doganore.

Praktikë administrative. Në kontrollin e dokumentacionit, specialisti duhet të sigurohet që: (i) fatura tregtare është në përputhje me kontratën; (ii) kostot e transportit janë të dokumentuara; (iii) ekzistojnë prova për sigurimin; (iv) çdo pagesë shtesë është e mbështetur me dokumente; (v) elementet e shtuar nuk janë përfshirë dy herë në llogaritje.

(Neni 67 i Kodit Doganor; nenet 156–158 të VKM-së nr. 651/2017, të ndryshuar)

Tabela 4. Elementet që shtohen

Elementi	Përfshihet?
Komisioni i shitjes	✓ Po
Komisioni i blerjes	✗ Jo
Ambalazhimi	✓ Po
Paketimi	✓ Po
Assists	✓ Po
Royalties (kur plotësohen kushtet)	✓ Po
Transporti	✓ Po
Sigurimi	✓ Po

Shembull praktik

Përshkrimi	Shuma
Çmimi i faturës	USD 100,000
Transporti	USD 3,200
Sigurimi	USD 400
Komision shitjeje	USD 900
Assists	USD 5,500

Vlera doganore = USD 110,000

4.4 Elementet që nuk përfshihen në vlerën doganore (neni 68 i Kodit Doganor)

Parimi i përgjithshëm. Ashtu si legjislacioni përcakton elementet që duhet të shtohen në vlerën doganore, ai përcakton edhe disa elementë që nuk duhet të përfshihen, me kusht që ato të jenë të identifikueshme veçmas dhe të dokumentuara. Qëllimi i këtij rregulli është që vlera doganore të pasqyrojë vetëm vlerën ekonomike të mallrave deri në momentin e hyrjes së tyre në territorin doganor, pa përfshirë shpenzime që lidhen me faza të mëvonshme ose me detyrime të tjera. Specialisti doganor duhet të analizojë me kujdes dokumentacionin tregtar për të shmangur përfshirjen e kostove që ligji nuk i konsideron pjesë të vlerës doganore.

Kostot e transportit pas importimit. Transporti i mallrave pas hyrjes në territorin doganor nuk është pjesë e vlerës doganore.

Shembull: Transporti: Shanghai → Durrës ... USD 3,800 - Durrës → Tiranë ... USD 250

Në vlerën doganore përfshihet vetëm: USD 3,800. Transporti nga Durrësi në Tiranë përbën një shpenzim të brendshëm dhe nuk shtohet në vlerën doganore.

Kostot e instalimit dhe montimit. Kur pas importimit mallrat: (i) instalohen; (ii) montohen; (iii) testohen; (iv) vihen në punë; kostot përkatëse nuk përfshihen në vlerën doganore, nëse ato janë të ndara qartë në kontratë dhe në faturë.

Shembull: Një linjë prodhimi importohet me:

Përshkrimi	Vlera
Pajisjet	USD 500,000
Instalimi	USD 20,000
Trajnimi	USD 8,000

Nëse këto elemente janë të ndara dhe lidhen me veprime të kryera pas importimit, ato nuk bëjnë pjesë në vlerën doganore.

Interesat financiarë. Kur shitja financohet me kredi ose me pagesë të shtyrë, interesat nuk përfshihen në vlerën doganore, nëse: (i) janë të ndara nga çmimi i mallrave; (ii) janë përcaktuar në marrëveshjen financiare; (iii) janë në përputhje me praktikën normale tregtare.

Dividentët. Fitimet ose dividendët që importuesi i paguan më vonë shitësit si aksionar nuk janë pjesë e vlerës doganore. Administrata duhet të dallojë qartë: (1) pagesën për mallrat nga (2) shpërndarja e fitimit.

Shpenzimet e marketingut. Nuk përfshihen shpenzimet për: (i) reklama; (ii) promovimi; (iii) marketingu; (iv) fushatat publicitare; kur këto shpenzime kryhen pas importimit dhe nuk janë kusht i shitjes së mallrave.

Taksat e brendshme. TVSH-ja, akciza dhe taksat e tjera të brendshme të vendit të importit nuk janë pjesë e vlerës doganore. Këto llogariten mbi bazën e vlerës doganore, por nuk e formojnë atë.

Tabela 5. Elementet që nuk përfshihen

Elementi	Përfshihet?
Transporti pas importimit	× Jo
Instalimi	× Jo
Montimi	× Jo
Mirëmbajtja	× Jo
Trajnimi	× Jo

Elementi	Përfshihet?
Interesat	✗ Jo (kur plotësohen kushtet)
TVSH	✗ Jo
Akciza	✗ Jo
Reklama	✗ Jo
Marketingu	✗ Jo

4.5 Incoterms dhe ndikimi i tyre në vlerën doganore

Në praktikën tregtare ndërkombëtare, kushtet e dorëzimit (Incoterms) përcaktojnë ndarjen e kostove, rrezikut dhe përgjegjësi ndërmjet shitësit dhe blerësit. Megjithatë Incoterms **nuk përcaktojnë vetë vlerën doganore**, ato ndikojnë drejtpërdrejt në identifikimin e kostove që janë ose nuk janë të përfshira në çmimin e faturës. Për këtë arsye, specialisti doganor duhet të njohë përmbajtjen e çdo Incoterm përpara se të përcaktojë vlerën doganore.

EXW (Ex Works). Në kushtin EXW, shitësi vendos mallrat në dispozicion në ambientet e tij. Importuesi mbulon: (i) transportin; (ii) sigurimin; (iii) ngarkimin; (iv) eksportin; (v) importin. Prandaj, në shumicën e rasteve, administrata doganore duhet t'i shtojë çmimit të faturës: (1) transportin ndërkombëtar; (2) sigurimin; (3) kostot e ngarkimit, kur nuk janë të përfshira.

FOB (Free on Board). Në FOB, shitësi mbulon kostot deri në ngarkimin e mallrave në anije. Importuesi paguan: (i) transportin detar; (ii) sigurimin; (iii) kostot pas ngarkimit. Prandaj, këto elemente analizohen për t'u shtuar në vlerën doganore, sipas dokumentacionit.

CIF (Cost, Insurance and Freight). Në CIF, çmimi zakonisht përfshin: (i) mallrat; (ii) transportin; (iii) sigurimin deri në portin e destinacionit. Në këtë rast, specialisti duhet të verifikojë nëse këto kosto janë tashmë të përfshira në faturë, në mënyrë që të mos llogariten dy herë.

DDP (Delivered Duty Paid). Në DDP, shitësi mbulon pothuajse të gjitha kostot deri në dorëzimin e mallrave tek blerësi, përfshirë formalitetet e importit sipas marrëveshjes kontraktore. Në këto raste është e domosdoshme të analizohen me kujdes elementet e çmimit për të identifikuar kostot që nuk duhet të bëjnë pjesë në vlerën doganore, si taksat e brendshme ose transporti pas importimit, nëse janë të ndara.

Tabela 6. Ndikimi i Incoterms

Incoterm	Çfarë duhet të analizojë specialisti
EXW	Transporti, sigurimi, ngarkimi
FCA	Kostot deri në dorëzimin tek transportuesi
FOB	Transporti detar dhe sigurimi

Incoterm	Çfarë duhet të analizojë specialisti
CFR	Sigurimi
CIF	Kontrolli për të shmangur llogaritjen e dyfishtë
DAP	Kostot deri në destinacion
DDP	Përfshirja e taksave dhe kostove të brendshme, kur është e aplikueshme

Praktikë administrative. Gjatë kontrollit të një deklarate doganore, specialisti duhet të verifikojë: (1) Incoterm-in e përdorur në kontratë dhe faturë; (2) Përputhshmërinë ndërmjet Incoterm-it dhe dokumenteve të transportit; (3) Nëse kostot e transportit dhe sigurimit janë tashmë të përfshira në çmim; (4) Nëse ka kosto që duhet të shtohen ose të përjashtohen; (5) Që të njëjtat kosto të mos llogariten dy herë.

KAPITULLI V

MARRËDHËNIET NDËRMJET PERSONAVE TË LIDHUR DHE NDIKIMI NË VLERËN DOGANORE

Ekzistenca e një marrëdhënieje ndërmjet blerësit dhe shitësit, sipas kuptimit të nenit 148 të VKM-së nr. 651/2017, mund të ndikojë në çmimin e deklaruar dhe, për rrjedhojë, në përcaktimin e vlerës doganore. Për këtë arsye, autoritetet doganore duhet të tregojnë kujdes të veçantë gjatë shqyrtimit të transaksioneve ndërmjet personave të lidhur dhe të vlerësojnë, mbi bazën e rrethanave konkrete të shitjes dhe të të dhënave objektive e të verifikueshme, nëse lidhja ka ndikuar në çmim. Megjithatë, vetëm ekzistenca e lidhjes nuk përbën, në vetvete, shkak për mospranimin e vlerës së transaksionit.

(Neni 66, pika 3, shkronja “ç”, i Kodit Doganor; nenet 148 dhe 155 të VKM-së nr. 651/2017)

5.1 *Kush konsiderohen persona të lidhur?* Neni 148 i VKM-së nr. 651/2017 përcakton disa raste në të cilat dy persona konsiderohen të lidhur. Në mënyrë të përmbledhur, palët konsiderohen të lidhura kur: (a) Njëri prej tyre është anëtar ose drejtues i biznesit të tjetrit dhe anasjelltas; (b) Janë ligjërisht të njohur si ortakë në biznes; (c) janë punëdhënës dhe punëmarrës; (ç) Një person i tretë zotëron, kontrollon apo mban, drejtpërdrejt ose tërthorazi, 5% ose më shumë të aksioneve me të drejtë vote ose të aksioneve të dy prej tyre; (d) Njëri prej tyre, drejtpërdrejt ose tërthorazi, kontrollon tjetrin; dh) Të dy, drejtpërdrejt ose tërthorazi, kontrollohen nga një person i tretë; e) së bashku, ata kontrollojnë një person të tretë, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë; ë) janë anëtarë të së njëjtës familje, në marrëdhëniet familjare të përcaktuara nga neni 148 i VKM-së nr. 651/2017.

5.2 *Parimi themelor.* Administrata doganore nuk duhet të nisë nga supozimi se një transaksion ndërmjet palëve të lidhura është automatikisht i pavlefshëm. Përkundrazi, ajo duhet të përgjigjet në pyetjen thelbësore: A ndikon potencialisht marrëdhënia ndërmjet palëve në çmimin e paguar ose të pagueshëm? Nëse përgjigjja është jo, metoda e vlerës së transaksionit mund të pranohet.

5.3 *Elementet që duhet të analizohen.* Specialisti doganor duhet të shqyrtojë një sërë faktorësh, ndër të cilët:

- a) **Politika e çmimeve të grupit.** Duhet të analizohet nëse çmimi është vendosur sipas një politike të përgjithshme të grupit apo sipas kushteve normale të tregut.
- b) **Funksionet ekonomike.** Duhet të vlerësohen funksionet që kryen secila palë në transaksion, si: (i) prodhimi; (ii) shpërndarja; (iii) marketingu; (iv) shërbimet mbështetëse; (v) menaxhimi i inventarit.
- c) **Rreziqet.** Duhet të identifikohet se kush mban rrezikun për: (i) transportin; (ii) garancinë; (iii) kursin e këmbimit; (iv) dëmtimin e mallrave; (v) mosshitjen e mallrave.
- d) **Dokumentacioni financiar.** Mund të kërkohen: (i) pasqyrat financiare; (ii) politika e çmimeve të transferimit; (iii) marrëveshjet ndërmjet shoqërive të grupit; (iv) raportet e auditimit; (v) analiza ekonomike.

5.4 *Çmimet e transferimit dhe vlerësimi doganor.* Në praktikë, personat e lidhur që kryejnë transaksione që përfshijnë shitjen e mallrave për eksport drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë mund të zbatojnë politika të çmimeve të transferimit (Transfer Pricing) për qëllime tatimore. Megjithatë, një raport i çmimeve të transferimit **nuk zëvendëson** analizën doganore. Administrata doganore duhet të kryejë një vlerësim të pavarur dhe çdo rast të analizohet mbi faktet dhe dokumentet konkrete.

Shembull praktik: Shoqëria “ABC Albania” sh.p.k. importon pajisje elektronike nga kompania mëmë në Gjermani. Nga dokumentacioni rezulton se: (i) ekziston një marrëdhënie kontrolli ndërmjet palëve;

(ii) çmimi i importit është i njëjtë me çmimin e aplikuar ndaj shpërndarësve të pavarur në vende të tjera; (iii) raporti i çmimeve të transferimit tregon se marzhi i fitimit është në përputhje me tregun; (iv) nuk identifikohen pagesa të fshehura ose kompensime të tjera.

Në këtë rast, vetëm fakti që palët janë të lidhura nuk mjafton për të refuzuar metodën e vlerës së transaksionit. Në mungesë të provave që marrëdhënia ka ndikuar në çmim, struktura doganore mund ta pranojë vlerën e deklaruar.

Shenja që kërkojnë analizë të mëtejshme. Në përcaktimin e vlerës së transaksionit, duhet të tregohet kujdes i shtuar në rastet kur kemi të bëjmë me: (1) çmime dukshëm më të ulëta se ato të tregut për mallra të ngjashme; (2) ndryshime të pajustificuara të çmimeve ndërmjet importeve të njëpasnjëshme; (3) pagesa shtesë të kryera jashtë faturës tregtare; (4) mungesë të dokumentacionit mbështetës; (5) marrëveshje licencimi ose shërbimesh që mund të ndikojnë në çmim; (6) politika të çmimeve të transferimit që nuk shpjegojnë strukturën e çmimit. Këto elemente justifikojnë një analizë më të thelluar.

Tabela 7. Dokumentet që mund të kërkojnë

Dokumenti	Qëllimi i analizës
Kontrata e shitblerjes	Verifikimi i kushteve të transaksionit
Struktura e grupit	Identifikimi i marrëdhënies ndërmjet palëve
Raporti i Transfer Pricing	Analiza ekonomike e çmimit
Pasqyrat financiare	Krahasimi i marzheve dhe funksioneve
Marrëveshjet e licencimit	Identifikimi i pagesave shtesë
Korrespondenca tregtare	Verifikimi i negociimit të çmimit

Lista e kontrollit për specialistin doganor. Para se të vendoset për pranimin ose refuzimin e vlerës së transaksionit ndërmjet palëve të lidhura, specialisti duhet të verifikojë:

- ☐ A ekziston një marrëdhënie sipas legjislacionit?
- ☐ A është dokumentuar kjo marrëdhënie?
- ☐ A ka prova që marrëdhënia ka ndikuar në çmim?
- ☐ A janë analizuar dokumentet financiare dhe tregtare?
- ☐ A janë marrë në konsideratë shpjegimet e operatorit ekonomik?
- ☐ A mbështetet përfundimi në prova objektive dhe të dokumentuara?

KAPITULLI VI

DYSHIMET E ARSYESHME DHE MOSPRANIMI I VLERËS SË DEKLARUAR

Metoda e vlerës së transaksionit është baza parësore për përcaktimin e vlerës doganore. Kur autoritetet doganore, bazuar në analizën e riskut, kanë dyshime të arsyeshme se vlera e deklaruar nuk përfaqëson shumën totale të paguar ose që duhet paguar, ato i kërkojnë deklaruesit informacion, dokumente dhe shpjegime shtesë. Qëllimi i kësaj procedure nuk është mospranimi automatik i vlerës së deklaruar, por verifikimi i saktësisë dhe plotësisë së saj, duke respektuar ligjshmërinë, proporcionalitetin, transparencën, të drejtën për t'u dëgjuar dhe detyrimin për arsyetimin e vendimit.

(Neni 66, pika 1, i Kodit Doganor; neni 161 i VKM-së nr. 651/2017)

6.1 Kuptimi dhe burimet e dyshimeve të arsyeshme

Dyshimet e arsyeshme duhet të lidhen me rrethana konkrete të deklarimit ose të transaksionit dhe nuk mund të mbështeten vetëm në perceptime subjektive, supozime apo krahasime të përgjithshme të çmimeve. Ato mund të lindin nga analiza e: (i) deklaratës doganore; (ii) faturës tregtare dhe kontratës së shitblerjes; (iii) dokumenteve të pagesës dhe të transportit; (iv) marrëveshjeve për licenca, shërbime ose pagesa të tjera; (v) rezultateve të analizës së riskut dhe kontroleve pas çlirimit; si dhe (vi) informacioneve të siguruara nëpërmjet bashkëpunimit administrativ. Një çmim më i ulët se çmimet e importeve të tjera mund të shërbejë si tregues për verifikim të mëtejshëm, por nuk mjafton, në vetvete, për mospranimin e vlerës së transaksionit.

6.2 Rrethanat që kërkojnë verifikim të mëtejshëm

Verifikim i mëtejshëm mund të kërkohet kur konstatohet: (i) mungesë ose pamjaftueshmëri e dokumentacionit të pagesës; (ii) mospërputhje ndërmjet kontratës, faturës dhe/ose deklaratës doganore; (iii) ndryshime të pajustificuara të çmimit në importe të njëpasnjëshme; (iv) pagesa shtesë të padeklaruara; (v) marrëveshje të veçanta për licenca ose shërbime; (vi) deklarime kontradiktore të operatorit ekonomik; ose (vii) mungesë shpjegimesh për ulje të konsiderueshme të çmimit. Këto rrethana nuk sjellin automatikisht mospranimin e vlerës së deklaruar, por mund të justifikojnë kërkesën për informacion dhe dokumente shtesë.

Procedura e verifikimit dhe vendimmarrjes

Procedura zhvillohet në mënyrë të dokumentuar dhe përfshin: (i) evidentimin në dosjen administrative të fakteve që krijojnë dyshimin; (ii) kërkesën drejtuar deklaruesit për informacion, dokumente ose shpjegime shtesë; (iii) shqyrtimin e përgjigjes dhe të të gjitha provave të paraqitura; dhe (iv) marrjen e vendimit. Dokumentet shtesë, sipas rrethanave të rastit, mund të përfshijnë kontrata, urdhra blerjeje, dokumente bankare, lista çmimesh, korrespondencë tregtare dhe dokumente kontabël.

Kur informacioni i paraqitur largon dyshimet, vlera e transaksionit pranohet. Kur dyshimet mbeten edhe pas shqyrtimit të informacionit shtesë, autoritetet doganore mund të vendosin se vlera doganore nuk mund të përcaktohet sipas nenit 66, pika 1, të Kodit Doganor dhe kalojnë, sipas radhës, në metodat e nenit 70. Akti i vlerësimit duhet të shpjegojë dyshimet e arsyeshme, mospranimin e vlerës së deklaruar, metodën e përdorur dhe llogaritjen e vlerës doganore. Përpara vendimit që sjell pasoja të pafavorshme,

deklaruesit i komunikohet baza e vendimmarrjes dhe i jepet mundësia të paraqesë pikëpamjet e tij, sipas legjislacionit.

Shembull praktik

Një importues deklaron një ngarkesë pajisjesh elektronike me vlerë USD 18,500. Gjatë kontrollit konstatohet se: (i) nuk paraqitet prova e pagesës; (ii) mungon kontrata; (iii) fatura nuk përmban kushtin e dorëzimit (Incoterm); dhe (iv) ekziston një marrëveshje e veçantë për pagesa shërbimesh ndërmjet të njëjtave palë.

Në këtë fazë, administrata nuk e refuzon menjëherë vlerën e deklaruar, por i kërkon deklaruesit informacion dhe dokumentacion shtesë. Nëse sqarimet dhe dokumentet largojnë dyshimet, vlera e transaksionit pranohet; nëse dyshimet mbeten të bazuara, autoriteti doganor mund të mos e pranojë metodën e vlerës së transaksionit dhe të zbatojë metodën pasuese sipas nenit 70 të Kodit Doganor.

(Nenet 66 dhe 70 të Kodit Doganor; neni 161 i VKM-së nr. 651/2017)

Tabela 8. Veprimet e specialistit doganor

Situata	Veprimi i rekomanduar
Dokumentacion i plotë	Pranohet analiza e metodës së parë
Dokumentacion i paplotë	Kërkohe informacion shtesë
Dyshime të bazuara	Kryhet analizë e thelluar
Dyshimet hiqen	Pranohet vlera e deklaruar
Dyshimet mbeten	Refuzohet metoda e parë dhe zbatohet metoda pasuese

Kontrolli përpara mospranimit

Dyshimet e arsyeshme janë një mekanizëm mbrojtës për administratën doganore, por ato nuk mund të përdoren për të zëvendësuar analizën e fakteve. Çdo vendim për refuzimin e vlerës së deklaruar duhet të jetë i arsyetuar, proporcional dhe i mbështetur në prova të dokumentuara. Vetëm pas përfundimit të kësaj procedure mund të kalohet në metodat e tjera të vlerësimit.

Përpara mospranimit të vlerës së transaksionit, specialisti verifikon nëse: (i) arsyet e dyshimit janë identifikuar dhe dokumentuar; (ii) deklaruesit i është kërkuar informacioni i nevojshëm; (iii) i është dhënë mundësia të paraqesë shpjegime dhe prova; (iv) janë shqyrtuar të gjitha të dhënat e administruara; (v) përfundimi mbështetet në fakte dhe është arsyetuar; dhe (vi) është respektuar rendi ligjor i metodave të vlerësimit.

Lista e kontrollit

Para refuzimit të metodës së parë, specialisti duhet të verifikojë:

- ☐ A janë dokumentuar qartë arsyet e dyshimit?

-
- ☐ A janë kërkuar dokumente shtesë?
 - ☐ A i është dhënë operatorit mundësia të paraqesë shpjegime?
 - ☐ A janë analizuar të gjitha provat?
 - ☐ A mbështetet vendimi në fakte objektive?
 - ☐ A është respektuar rendi i metodave të vlerësimit?

KAPITULLI VII – SHITESAT NË VLERËN DOGANORE

Një nga gabimet më të zakonshme në praktikën doganore është supozimi se vlera doganore është gjithmonë e barabartë me shumën e faturës tregtare. Në të vërtetë, fatura përfaqëson vetëm pikën e nisjes së analizës.

Legjislacioni doganor kërkon që specialisti të verifikojë nëse ekzistojnë pagesa ose përfitime të tjera ekonomike që lidhen me transaksionin dhe që nuk janë përfshirë në faturë. Nëse këto elemente plotësojnë kushtet ligjore, ato duhet t'i shtohen çmimit të paguar ose të pagueshëm për të përcaktuar vlerën doganore.

Shtesat bëhen vetëm kur: (i) lidhen drejtpërdrejt me mallrat e importuara; (ii) nuk janë përfshirë tashmë në çmimin e faturës; (iii) mund të maten në mënyrë objektive dhe të dokumentuar. Specialisti doganor duhet të mbështetet në tre pyetje kryesore: (i) A ekziston një pagesë ose përfitim ekonomik shtesë? (ii) A lidhet kjo pagesë me mallrat e importuara? (iii) A është pagesa e papërfshirë në çmimin realisht të paguar ose që duhet paguar?

Vetëm kur përgjigjet janë të qarta dhe të mbështetura me dokumente, mund të bëhet shtesa në vlerën doganore.

(Neni 67 i Kodit Doganor)

Komisionet janë pagesa që kryhen për ndërmjetësimin në transaksionet tregtare. Është e rëndësishme të bëhet dallimi ndërmjet: (i) komisionit të shitjes (Selling Commission); (ii) komisionit të blerjes (Buying Commission).

Komisioni i shitjes është komisioni ose ndërmjetësimi i përballuar nga blerësi, me përjashtim të komisionit të blerjes; kur lidhet me mallrat e importuara dhe nuk është përfshirë në çmimin realisht të paguar ose që duhet paguar, ai i shtohet vlerës doganore.

Komisioni i blerjes

Komisioni i blerjes është pagesa që importuesi i bën agentit të tij për të gjetur furnizuesin ose për të negociuar blerjen. Ky komision, nëse është i dokumentuar si i tillë, nuk përfshihet në vlerën doganore.

Shembull praktik

Përshkrimi	Shuma
Fatura tregtare	USD 80,000
Komision shitjeje	USD 2,000
Komision blerjeje	USD 1,500

Vlera doganore = USD 82,000. Komisioni i blerjes nuk shtohet.

Kostoja e ambalazhimit

Në shumë raste, fatura përfshin vetëm vlerën e mallrave, ndërsa materialet e paketimit ose kostot e paketimit faturohen veçmas. Nëse këto shpenzime lidhen me përgatitjen e mallrave për eksport dhe nuk janë përfshirë në faturë, ato bëhen pjesë e vlerës doganore.

Shembuj: (i) arka druri; (ii) kontejnerë të posaçëm; (iii) materiale mbrojtëse; (iv) paketim industrial.

7.1 Mallrat dhe shërbimet e ofruara pa pagesë ose me pagesë të reduktuar ("assists")

7.1.1 Përkufizimi

"Assists" janë mallrat ose shërbimet që blerësi ia furnizon drejtpërdrejt ose tërthorazi shitësit ose prodhuesit, pa pagesë ose me pagesë të reduktuar, për t'u përdorur në lidhje me prodhimin dhe shitjen për eksport të mallrave të importuara.

Qëllimi është që vlera reale ekonomike e këtyre kontributeve të mos mbetet jashtë vlerës doganore.

7.1.2 Llojet e Assists

Mund të përfshihen: (i) materiale, pjesë përbërëse, pjesë dhe artikuj të ngjashëm të trupëzuar në mallrat e importuara; (ii) vegla, matrica, kallëpe dhe artikuj të ngjashëm të përdorur për prodhimin e mallrave të importuara; (iii) materiale të harxhuara gjatë prodhimit; dhe (iv) punë inxhinierike e zhvilluese, punime artistike, punë projektuese, modele, plane, vizatime, skica dhe zhvillim softueri të përdorur për prodhim, të kryera jashtë Republikës së Shqipërisë dhe të nevojshme për prodhimin e mallrave të importuara.

7.1.3 Kushtet për përfshirje

Një "assist" shtohet në vlerën doganore vetëm kur: (i) furnizohet drejtpërdrejt ose tërthorazi nga blerësi, pa pagesë ose me pagesë të reduktuar; (ii) përdoret në lidhje me prodhimin dhe shitjen për eksport të mallrave të importuara; (iii) vlera e tij nuk është përfshirë në çmimin realisht të paguar ose që duhet paguar; dhe (iv) vlera mund të përcaktohet mbi bazën e të dhënave objektive e të matshme dhe të përpjesëtohet në mënyrë të arsyeshme.

Për trajtimin e hollësishëm dhe shembujt e përpjesëtimit të vlerës, shih Kapitullin XIV.

7.2 Royalties (honorare) dhe tarifat e licencës

Royalties janë pagesa që importuesi kryen për përdorimin e: (i) markës tregtare; (ii) patentës; (iii) teknologjisë; (iv) dizajnit; (v) know-how; (vi) të drejtave të autorit.

Megjithatë, jo çdo royalty përfshihet automatikisht në vlerën doganore.

Specialisti duhet të analizojë: (i) A lidhet royalty drejtpërdrejt me mallrat e importuara? (ii) A është pagesa kusht për shitjen e mallrave? (iii) A do të realizohej shitja edhe pa këtë pagesë?

Vetëm kur plotësohen këto kushte, royalty përfshihet në vlerën doganore. Për trajtimin e hollësishëm dhe shembujt praktikë, shih Kapitullin XIII.

Tabela 9. Përmbledhje e shtesave

Elementi	Përfshihet?	Kushti kryesor
Komisioni i shitjes	✓	Nuk është në faturë
Komisioni i blerjes	✗	Agjent i blerësit
Ambalazhimi	✓	Nuk është përfshirë në çmim
Assists	✓	Përdoren në prodhimin e mallrave
Royalties	✓	Janë kusht i shitjes
Transporti	✓	Deri në vendin përkatës sipas legjislacionit
Sigurimi	✓	Kur nuk është përfshirë në faturë

Praktikë administrative

Në çdo kontroll të vlerësimit doganor, specialisti duhet të analizojë jo vetëm faturën tregtare, por të gjithë marrëdhënien kontraktore ndërmjet palëve. Në praktikë, pagesat shtesë shpesh rezultojnë nga kontrata të veçanta për licencim, shërbime teknike, zhvillim produkti ose marrëveshje të grupit të shoqërive.

Prandaj, kontrolli duhet të përfshijë: (i) kontratat e shitblerjes; (ii) marrëveshjet e licencimit; (iii) kontratat e shërbimeve; (iv) dokumentacionin kontabël; (v) dokumentet bankare; (vi) korrespondencën tregtare.

KAPITULLI VIII

METODA E VLERËS SË TRANSAKSIONIT TË MALLRAVE IDENTIKE

Metoda e vlerës së transaksionit të mallrave identike është metoda e dytë në hierarkinë e vlerësimit doganor. Ajo zbatohet vetëm pasi është konstatuar dhe dokumentuar se metoda e vlerës së transaksionit nuk mund të përdoret.

Qëllimi i kësaj metode është përcaktimi i vlerës doganore duke përdorur një vlerë transaksioni të pranuar sipas metodës së parë për mallra identike, të shitura për eksport drejt Republikës së Shqipërisë dhe të eksportuara në të njëjtën kohë ose afërsisht në të njëjtën kohë me mallrat që vlerësohen.

8.1 Parimi i zbatimit

Administrata doganore nuk mund të kalojë drejtpërdrejt te kjo metodë vetëm sepse disponon të dhëna për importe të tjera.

Fillimisht duhet të provohet se: (i) metoda e parë nuk mund të zbatohet; (ii) arsyet e refuzimit janë dokumentuar; (iii) operatorit ekonomik i është dhënë mundësia të paraqesë shpjegime.

Vetëm pas përfundimit të kësaj procedure mund të analizohet ekzistenca e mallrave identike.

8.2 Çfarë konsiderohen mallra identike?

Mallrat konsiderohen identike kur janë prodhuar në të njëjtin vend dhe janë të njëjta në të gjitha aspektet, përfshirë: (i) karakteristikat fizike; (ii) cilësinë; dhe (iii) reputacionin tregtar. Ndryshimet e vogla në pamje nuk e përjashtojnë karakterin identik. Vlera e transaksionit të mallrave të prodhuara nga një person tjetër merret në konsideratë vetëm kur nuk gjendet një vlerë transaksioni për mallra identike të prodhuara nga i njëjti person që ka prodhuar mallrat objekt vlerësimi.

8.3 Kushtet për përdorimin e metodës

Për të përdorur një transaksion si referencë duhet që: (i) mallrat të jenë identike; (ii) të jenë shitur për eksport drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë dhe të eksportuara në të njëjtën kohë ose afërsisht në të njëjtën kohë me mallrat që vlerësohen; (iii) vlera e transaksionit të tyre të jetë pranuar sipas metodës së parë; dhe (iv) shitja të jetë në të njëjtin nivel tregtar dhe në sasi në thelb të njëjta, ose të kryhen rregullime të mbështetura në të dhëna objektive. Në rastet kur konstatohet më shumë se një vlerë transaksioni e pranueshme, përdoret vlera më e ulët.

8.4 Burimet e informacionit

Administrata doganore mund të përdorë: (i) deklarata doganore të mëparshme; (ii) dokumentacion nga kontrolli pas zhdoganimit; (iii) të dhëna të shkëmbyera në kuadër të bashkëpunimit administrativ; (iv) dokumente të paraqitura nga operatori ekonomik.

Çdo referencë duhet të jetë e dokumentuar dhe e verifikueshme.

8.5 Rregullimet për dallimet

Edhe kur mallrat janë identike, mund të ekzistojnë dallime që ndikojnë në çmim.

Rregullimet lejohen për dallimet në nivel tregtar, sasi dhe shpenzime që ndryshojnë për shkak të largësisë dhe mënyrës së transportit, përfshirë, sipas rastit, efektin e kushteve të dorëzimit; ato bëhen vetëm mbi bazën e të dhënave objektive që provojnë arsyen dhe saktësinë e rregullimit.

Shembull praktik 1.

Shoqëria **AlbaTech sh.p.k.** importon 1,000 motorë elektrikë.

Metoda e parë refuzohet për shkak të mungesës së dokumentacionit që provon çmimin e paguar.

Administrata identifikon një import të kryer një muaj më parë nga një operator tjetër: (i) i njëjti prodhues; (ii) i njëjti model; (iii) të njëjtat karakteristika teknike; (iv) i njëjti vend prodhimi; (v) kushte të krahasueshme të shitjes.

Pas verifikimit dhe rregullimeve për dallimet në sasi, administrata përdor këtë transaksion si bazë për përcaktimin e vlerës doganore.

Shembull praktik 2. – Kur metoda nuk zbatohet

Një importues deklaron telefona celularë të prodhuar nga Prodhuesi A, ndërsa administrata gjen një transaksion për telefona të prodhuar nga Prodhuesi B. Fakti që prodhuesi është i ndryshëm nuk e përjashton vetvetiu karakterin identik; transaksioni mund të përdoret vetëm kur nuk gjendet vlerë e përshtatshme për mallra identike nga i njëjti prodhues dhe plotësohen të gjitha kriteret ligjore. Në të kundërt, shqyrtohet metoda e mallrave të ngjashme.

Tabela 10. Kriteret për identifikimin e mallrave identike

Kriteri	Kërkohe?
I njëjti prodhues	✓ Po
I njëjti vend prodhimi	✓ Po

Kriteri	Kërkohet?
Të njëjtat karakteristika fizike	✓ Po
Cilësi e njëjtë	✓ Po
Reputacion tregtar i njëjtë	✓ Po
Periudhë e afërt importi	✓ Po
Kushte të krahasueshme shitjeje	✓ Po

Gabimet më të zakonshme

Në praktikën doganore hasen shpesh këto gabime: (i) përdorimi i mallrave të ngjashme si mallra identike; (ii) krahasimi i çmimeve pa analizuar kushtet e dorëzimit; (iii) moskorrigjimi për ndryshimet në sasi; (iv) përdorimi i të dhënave shumë të vjetra; (v) mungesa e dokumentimit të arsyes së përzgjedhjes së transaksionit referues.

Këto gabime mund të çojnë në vendime të pasakta dhe në kontestime administrative ose gjyqësore.

Lista e kontrollit për specialistin

Para përdorimit të metodës së mallrave identike, specialisti duhet të verifikojë:

- ☐ A është refuzuar ligjërisht metoda e parë?
- ☐ A janë mallrat identike në të gjitha elementet thelbësore?
- ☐ A janë të njëjtit prodhues dhe i njëjti vend prodhimi?
- ☐ A janë bërë rregullimet e nevojshme për sasinë ose nivelin tregtar?
- ☐ A mbështetet analiza në dokumente të verifikueshme?
- ☐ A është arsyetuar vendimi në dosjen administrative?

KAPITULLI IX

METODA E VLERËS SË TRANSAKSIONIT TË MALLRAVE TË NGJASHME

Kur administrata doganore dokumenton se: (i) metoda e vlerës së transaksionit nuk mund të zbatohet; dhe (ii) nuk gjendet një vlerë e pranueshme transaksioni për mallra identike, zbatohet metoda e vlerës së transaksionit të mallrave të ngjashme.

Kjo metodë ruan të njëjtën filozofi si metoda e mallrave identike, por lejon përdorimin e mallrave që nuk janë plotësisht të njëjta, për sa kohë ato kanë karakteristika të krahasueshme dhe janë të afta të kryejnë të njëjtat funksione.

9.1 Përkufizimi

Mallrat konsiderohen të ngjashme kur janë prodhuar në të njëjtin vend dhe, megjithëse nuk janë të njëjta në çdo aspekt, ato: (i) kanë karakteristika të ngjashme; (ii) përbëhen nga materiale të ngjashme; (iii) kryejnë të njëjtat funksione; (iv) janë të këmbyeshme nga pikëpamja tregtare; dhe (v) kanë cilësi dhe reputacion të krahasueshëm.

Ky vlerësim duhet të bëhet rast pas rasti.

9.2 Kriteret e krahasimit

Administrata doganore duhet të analizojë njëkohësisht disa elemente.

Karakteristikat fizike

Duhet të krahasohen: (i) dimensionet; (ii) përbërja; (iii) materialet; (iv) parametrat teknikë.

Ndryshime të vogla nuk përjashtojnë domosdoshmërisht përdorimin e metodës.

Funksioni

Edhe kur dy mallra kanë pamje të ndryshme, ato mund të konsiderohen të ngjashme nëse përdoren për të njëjtin qëllim ekonomik.

Shembull:

Dy pompa industriale me dizajn të ndryshëm, por me të njëjtin kapacitet dhe përdorim.

Cilësia

Duhet të vlerësohet: (i) jetëgjatësia; (ii) standardi i prodhimit; (iii) performanca; (iv) certifikimet teknike.

Reputacioni tregtar

Dy produkte që kanë reputacion shumë të ndryshëm në treg zakonisht nuk konsiderohen të krahasueshme.

Marka tregtare mund të ndikojë ndjeshëm në vlerën ekonomike.

9.3 Prodhuesi

Në radhë të parë përdoret vlera e transaksionit të mallrave të ngjashme të prodhuara nga i njëjti person që ka prodhuar mallrat objekt vlerësimi. Vlera e mallrave të prodhuara nga një person tjetër merret në konsideratë vetëm kur nuk gjendet një vlerë transaksioni për mallra të ngjashme të prodhuara nga i njëjti person.

9.4 Periudha kohore

Transaksioni referues duhet të lidhet me mallra të ngjashme të shitura për eksport drejt Republikës së Shqipërisë dhe të eksportuara në të njëjtën kohë ose afërsisht në të njëjtën kohë me mallrat që vlerësohen.

Në analizë duhet të merren parasysh: (i) ndryshimet sezonale; (ii) ndryshimet e tregut; (iii) luhatjet e kursit të këmbimit; (iv) ndryshimet në çmimet ndërkombëtare.

9.5 Rregullimet

Kur ka dallime në sasi, nivel tregtar ose shpenzime që ndryshojnë për shkak të largësisë dhe mënyrës së transportit, administrata bën rregullime vetëm mbi bazën e të dhënave objektive që provojnë arsyen dhe saktësinë e tyre.

Shembull praktik 1.

Një operator importon kompresorë industrialë.

Metoda e parë është refuzuar.

Administrata nuk gjen importe të mallrave identike.

Pasi ka dokumentuar se nuk ekziston një transaksion i përshtatshëm nga i njëjti prodhues, administrata identifikon një import nga një prodhues tjetër, në të njëjtin vend prodhimi, me: (i) të njëjtin kapacitet; (ii) të njëjtin funksion; (iii) të njëjtin standard teknik; (iv) prodhues tjetër.

Nga analiza rezulton se: (i) produktet konkurrojnë në të njëjtin segment tregu; (ii) përdoren nga të njëjtët klientë; (iii) kanë çmim të krahasueshëm.

Në këtë rast mund të përdoret metoda e mallrave të ngjashme.

Shembull praktik 2.

Importohen monitorë profesionalë 27".

Administrata disponon informacion për monitorë 24".

Megjithëse marka dhe prodhuesi janë të njëjtë, dallimet teknike janë të konsiderueshme.

Në këtë rast nuk mund të konsiderohen mallra të ngjashme pa një analizë të plotë të ndikimit të këtyre dallimeve në vlerë.

Tabela 11. Krahasoni ndërmjet mallrave identike dhe mallrave të ngjashme

Elementi	Mallra identike	Mallra të ngjashme
Karakteristikat fizike	Të njëjta	Të krahasueshme
Funksioni	I njëjtë	I njëjtë
Cilësia	E njëjtë	E krahasueshme
Reputacioni	I njëjtë	I krahasueshëm
Prodhuesi	Zakonisht i njëjtë	Mund të jetë i ndryshëm
Zëvendësueshmëria tregtare	Nuk analizohet	Analizohet

Gabimet më të zakonshme

Praktika ka treguar disa gabime të përsëritura: (i) krahasimi vetëm mbi bazën e emrit të produktit; (ii) mosvlerësimi i ndryshimeve teknike; (iii) injorimi i markës tregtare; (iv) përdorimi i çmimeve të produkteve me cilësi shumë të ndryshme; (v) mungesa e dokumentimit të analizës.

Praktikë administrative

Përpara përdorimit të kësaj metode, specialisti duhet të përgatisë një analizë krahasuese që përfshin: (i) përshkrimin teknik të të dy mallrave; (ii) krahasimin e karakteristikave; (iii) analizën e funksionit; (iv) analizën e cilësisë; (v) arsyetimin për përzgjedhjen e transaksionit referues; (vi) dokumentet mbështetëse.

Ky raport duhet të bëhet pjesë e dosjes administrative.

Lista e kontrollit

- ☐ Është dokumentuar refuzimi i metodës së parë?
- ☐ Janë analizuar mallrat identike?

-
- ☐ Është provuar mungesa e tyre?
 - ☐ Janë identifikuar mallra të ngjashme?
 - ☐ Janë krahasuar funksioni dhe cilësia?
 - ☐ Janë bërë korrigjimet për dallimet?
 - ☐ Vendimi është i dokumentuar dhe i arsyetuar?
-

KAPITULLI X

METODA DEDUKTIVE E VLERËSIMIT DOGANOR

Metoda deduktive është metoda e katërt në rendin ligjor të përcaktimit të vlerës doganore. Ajo përdoret vetëm pasi është konstatuar se nuk mund të zbatohen: (i) Metoda e Vlerës së Transaksionit; (ii) Metoda e Mallrave Identike; (iii) Metoda e Mallrave të Ngjashme.

Deklaruesi ka të drejtë të kërkojë që metoda e vlerës së përllogaritur të zbatohet përpara metodës deduktive, duke këmbyer rendin ndërmjet metodës së katërt dhe të pestë, sipas nenit 70, pika 1, të Kodit Doganor.

10.1 Parimi i metodës

Ndryshe nga metodat e mëparshme, të cilat mbështeten në çmimin e importit ose në transaksione të krahasueshme, metoda deduktive fillon nga çmimi me të cilin mallrat shiten në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë.

Nga ky çmim zbriten elementet që nuk bëjnë pjesë në vlerën doganore, derisa të arrihet vlera doganore e mallrave.

10.2 Çmimi njësi

Baza e llogaritjes është çmimi për njësi me të cilin mallrat e importuara, ose mallrat identike apo të ngjashme, u shiten në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë, në gjendjen siç janë importuar, personave që nuk janë të lidhur me personat nga të cilët i blejnë, në sasinë më të madhe të përgjithshme dhe në kohën ose afërsisht në kohën e importimit. Nuk merren parasysh shitjet ndaj personave që kanë furnizuar drejtpërdrejt ose tërthorazi elementet e nenit 67, pika 1, shkronja “b”, të Kodit Doganor, ose shitjet në sasi të pamjaftueshme për përcaktimin e çmimit për njësi.

Në praktikë kjo kërkon analizimin e: (i) faturave të shitjes; (ii) regjistrave të shitjeve; (iii) kontratave me klientët; (iv) dokumentacionit kontabël.

10.3 Zbritjet që lejohen

Nga çmimi njësi zbriten:

Komisioni ose shtesa e zakonshme për fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme

Nga çmimi për njësi zbritet, sipas rastit, komisioni që zakonisht paguhet ose bihet dakord të paguhet, ose shtesa që bëhet zakonisht për fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme, përfshirë kostot e drejtpërdrejta dhe të tërthorta të marketingut.

Kostot e transportit dhe sigurimit në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë

Nga çmimi për njësi zbriten shpenzimet e zakonshme të transportit e sigurimit dhe shpenzimet shoqëruese të kryera në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë, vetëm kur provohen dhe janë përfshirë në çmimin për njësi, përfshirë, sipas rastit: (i) transportin e brendshëm; (ii) sigurimin; (iii) magazinimin pas importimit; dhe (iv) trajtimin e shpërndarjen.

Detyrimet dhe taksat

Zbriten: (i) detyrimet doganore; (ii) TVSH-ja; (iii) akciza (kur aplikohen); (iv) taksa të tjera të pagueshme për shkak të importimit ose shitjes së mallrave.

10.4 Afati kohor

Nëse mallrat nuk janë shitur në kohën ose afërsisht në të njëjtën kohë me importimin, përdoret çmimi për njësi i shitjes në datën më të hershme pas importimit, në sasi të mjaftueshme për përcaktimin e tij dhe, në çdo rast, jo më vonë se 90 ditë pas importimit, sipas nenit 163, pika 2, e VKM-së nr. 651/2017.

10.5 Mallrat e përpunuara

Kur mallrat nuk shiten në gjendjen në të cilën janë importuar, deklaruesi mund të kërkojë që metoda deduktive të zbatohet mbi çmimin e shitjes së mallrave pas përpunimit.

Në këtë rast duhet të zbritet vlera e shtuar nga: (i) përpunimi; (ii) montimi; (iii) ripaketimi; (iv) transformimi; (v) proceset e tjera të kryera pas importimit.

Shembull praktik 1.

Një kompani importon pajisje elektrike.

Mallrat shiten në Shqipëri për: **EUR 150 për njësi**

Nga analiza rezulton:

Elementi	Shuma
Fitimi dhe shpenzimet e përgjithshme	EUR 20
Transporti i brendshëm	EUR 8
Sigurimi pas importimit	EUR 2
Detyrimi doganor	EUR 10
TVSH	EUR 24

Llogaritja

Përshkrimi	Shuma
Çmimi i shitjes	EUR 150
(-) Fitimi dhe shpenzimet	EUR 20
(-) Transporti	EUR 8
(-) Sigurimi	EUR 2
(-) Detyrimi	EUR 10
(-) TVSH	EUR 24
Vlera doganore	EUR 86

Shembull praktik 2.

Një importues sjell lëndë drusore që përpunohet në mobilie.

Mobiliet shiten vetëm pas prodhimit.

Në këtë rast administrata mund të përdorë metodën deduktive vetëm pasi të përcaktojë dhe të zbresë: (i) kostot e përpunimit; (ii) materialet e shtuara; (iii) pagat; (iv) fitimin e prodhimit; (v) shpenzimet e tjera të lidhura me transformimin.

Vetëm pas këtyre zbritjeve mund të përcaktohet vlera doganore e lëndës së importuar.

Tabela 12. Elementet që zbriten

Elementi	Zbritet?
Fitimi normal	✓
Transporti pas importimit	✓
Sigurimi pas importimit	✓
TVSH	✓
Detyrimet doganore	✓
Vlera e shtuar nga përpunimi	✓ (kur zbatohet)

Gabimet më të zakonshme

Në praktikën administrative duhet të shmangen: (i) përdorimi i shitjeve ndërmjet palëve të lidhura pa analizë shtesë; (ii) moszbritja e kostove të transportit pas importimit; (iii) përfshirja e TVSH-së në bazën e vlerës doganore; (iv) përdorimi i një çmimi pakice kur ekziston një çmim më përfaqësues në nivelin e parë tregtar; (v) mungesa e dokumentimit të llogaritjeve.

Lista e kontrollit

- ☐ Është dokumentuar pse nuk mund të përdoren metodat 1–3?
 - ☐ Është identifikuar çmimi njësi në sasinë më të madhe të agreguar?
 - ☐ Janë bërë të gjitha zbritjet e lejuara?
 - ☐ Janë analizuar shitjet ndaj blerësve të palidhur?
 - ☐ Janë dokumentuar të gjitha llogaritjet?
 - ☐ Vendimi mbështetet në prova kontabël dhe tregtare?
-

KAPITULLI XI

METODA E VLERËS SË PËRLLOGARITUR

Metoda e vlerës së përlllogaritur është metoda e pestë në rendin ligjor dhe, si rregull, zbatohet pasi të jetë dokumentuar se nuk mund të përdoren metoda e vlerës së transaksionit, metoda e mallrave identike, metoda e mallrave të ngjashme dhe metoda deduktive. Me kërkesë të deklaruesit, kjo metodë mund të zbatohet përpara metodës deduktive. Ndryshe nga metoda deduktive, e cila nisët nga çmimi i shitjes në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë, metoda e vlerës së përlllogaritur ndërtohet nga elementet e kostos së prodhimit në vendin e eksportit.

11.1 Parimi themelor

Kjo metodë bazohet në rindërtimin e vlerës ekonomike të mallit përmes analizës së kostove reale të prodhimit.

Vlera e përlllogaritur është shuma e: (i) kostos ose vlerës së materialeve dhe të prodhimit ose përpunimeve të tjera; (ii) një shume për fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme, të vlerësuara si një e tërë dhe të barabartë me atë që pasqyrohet zakonisht në shitjet e mallrave të së njëjtës klasë ose lloj, të prodhuara në vendin eksportues për eksport drejt Republikës së Shqipërisë; dhe (iii) kostos ose vlerës së transportit, sigurimit, ngarkimit dhe trajtimit deri në vendin e hyrjes në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë.

11.2 Kur mund të përdoret?

Kjo metodë përdoret në raste të veçanta, kur prodhuesi bashkëpunon dhe vë në dispozicion të dhëna kontabël të verifikueshme. Autoritetet doganore nuk mund të kërkojnë ose të detyrojnë një person që nuk është i vendosur në Republikën e Shqipërisë të paraqesë për kontroll ose të lejojë qasjen në dokumentacionin kontabël; verifikimi në vendin e huaj mund të kryhet vetëm me miratimin e prodhuesit, pas njoftimit të autoriteteve doganore të atij vendi dhe nëse ato nuk kundërshtojnë.

11.3 Elementet përbërës

Materialet

Përfshihen: (i) lëndët e para; (ii) komponentët; (iii) pjesët përbërëse; (iv) materialet ndihmëse.

Duhet të përdoren kostot reale të prodhimit.

Kostoja e punës

Përfshihen: (i) pagat; (ii) sigurimet shoqërore; (iii) përfitimet e lidhura me punën; (iv) kostot e personelit të prodhimit.

Shpenzimet e përgjithshme

Në këtë kategori përfshihen: (i) energjia; (ii) amortizimi i makinerive; (iii) mirëmbajtja; (iv) kontrolli i cilësisë; (v) administrimi i prodhimit; (vi) kostot indirekte të fabrikës.

Vetëm shpenzimet që lidhen me prodhimin e mallrave në fjalë duhet të merren në konsideratë.

Fitimi dhe shpenzimet e përgjithshme

Shuma për fitimin dhe shpenzimet e përgjithshme vlerësohet si një e tërë dhe duhet të jetë në përputhje me atë që pasqyrohet zakonisht në shitjet e mallrave të së njëjtës klasë ose lloj, të prodhuara në vendin eksportues për eksport drejt Republikës së Shqipërisë. Devijimet e konsiderueshme duhet të analizohen dhe të mbështeten me dokumentacion.

Kostot e transportit

Nëse nuk janë përfshirë në elementet e mësipërme, deri në vendin e hyrjes në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë shtohen: (i) transporti; (ii) siguri; (iii) ngarkimi; (iv) trajtimi i mallrave.

11.4 Dokumentacioni që kërkohet

Për zbatimin e metodës së vlerës së përlogaritur zakonisht kërkohet: (i) bilanci financiar; (ii) pasqyra e kostove; (iii) kontabiliteti analitik; (iv) regjistrat e prodhimit; (v) faturat e lëndëve të para; (vi) kontratat e furnizimit; (vii) dokumentacioni mbi pagat; (viii) raportet e auditimit; (ix) dokumentet e transportit.

Ky informacion duhet të jetë i verifikueshëm dhe i lidhur drejtpërdrejt me mallrat objekt vlerësimi.

Shembull praktik

Një prodhues deklaron këto kosto për një makinë industriale:

Elementi	Vlera
Materiale	EUR 4,800
Punë direkte	EUR 1,200

Elementi	Vlera
Shpenzime të përgjithshme	EUR 900
Transporti	EUR 300
Sigurimi	EUR 100

Llogaritja

Përshkrimi	Shuma
Materialet	EUR 4,800
Puna	EUR 1,200
Shpenzimet e përgjithshme	EUR 900
Transporti	EUR 300
Sigurimi	EUR 100
Vlera doganore	EUR 7,300

Ky shembull ilustron mënyrën se si ndërtohet vlera doganore duke mbledhur elementet përbërës të kostos.

11.5 Vështirësitë praktike

Në praktikën doganore kjo metodë përdoret rrallë për shkak të: (i) mungesës së bashkëpunimit të prodhuesve; (ii) konfidencialitetit të të dhënave financiare; (iii) dallimeve në sistemet kontabël; (iv) vështirësive për të verifikuar kostot reale.

Për këtë arsye, administratat doganore përdorin këtë metodë vetëm kur disponojnë informacion të mjaftueshëm dhe të besueshëm.

Tabela 13. Përbërësit e metodës së vlerës së përlllogaritur

Elementi	Përfshihet
Materialet	✓
Puna direkte	✓
Shpenzimet e përgjithshme	✓
Transporti	✓

Elementi	Përfshihet
Sigurimi	✓
TVSH	×
Detyrimet doganore	×

Gabimet më të zakonshme

Në praktikë hasen shpesh këto gabime: (i) përdorimi i kostove të vlerësuara në vend të kostove reale; (ii) përfshirja e shpenzimeve që nuk lidhen me prodhimin; (iii) mosndarja e kostove të prodhimit nga kostot administrative të përgjithshme; (iv) mungesa e provave për fitimin e deklaruar; (v) përdorimi i të dhënave të pavërtetuara ose të paplota.

Praktikë administrative

Përpara zbatimit të metodës së vlerës së përlogaritur, specialisti duhet të: (i) verifikojë se metodat e mëparshme nuk janë të zbatueshme; (ii) analizojë cilësinë dhe besueshmërinë e dokumentacionit kontabël; (iii) sigurojë që kostot lidhen drejtpërdrejt me mallrat e importuara; (iv) dokumentojë çdo korrigjim ose përjashtim të bërë gjatë analizës.

Vendimi përfundimtar duhet të jetë i arsyetuar dhe të mbështetet në prova objektive.

Lista e kontrollit

(i) Është dokumentuar pse nuk mund të përdoren metodat 1–4? (ii) Janë siguruar të dhënat kontabël të prodhuesit? (iii) Janë verifikuar kostot e materialeve dhe të punës? (iv) Është analizuar fitimi në raport me praktikën normale të industrisë? (v) Janë përfshirë vetëm kostot e lejueshme? (vi) Vendimi mbështetet në dokumentacion të plotë dhe të verifikueshëm?

KAPITULLI XII

METODA E TË DHËNAVE TË DISPONUESHME

Metoda e të dhënave të disponueshme është metoda e gjashtë dhe e fundit në hierarkinë e vlerësimit doganor. Ajo nuk është një metodë e pavarur me rregulla të reja, por një mekanizëm që lejon administratën doganore të përdorë në mënyrë fleksibile parimet e metodave të mëparshme kur asnjëra prej tyre nuk mund të zbatohet plotësisht.

Qëllimi është të përcaktohet një vlerë doganore që: (i) është e drejtë dhe e arsyeshme; (ii) bazohet në të dhëna objektive dhe të verifikueshme; (iii) pasqyron realitetin ekonomik të transaksionit; (iv) respekton Kodin Doganor dhe VKM-në nr. 651/2017, në përputhje me parimet e Marrëveshjes së OBT-së; standardet e Bashkimit Evropian përdoren vetëm si burim orientues për përafrim.

(Neni 70, pika 3, i Kodit Doganor; neni 165 i VKM-së nr. 651/2017, i ndryshuar; Udhëzimi nr. 3, pika 4.6, i ndryshuar.)

12.1 Kur zbatohet?

Metoda e të dhënave të disponueshme mund të përdoret vetëm pasi administrata të ketë dokumentuar se nuk mund të zbatohen: (i) Metoda e Vlerës së Transaksionit; (ii) Metoda e Mallrave Identike; (iii) Metoda e Mallrave të Ngjashme; (iv) Metoda Deduktive; (v) Metoda e Vlerës së Përlllogaritur.

Rendi i metodave duhet të respektohet. Në rastin e metodës deduktive dhe metodës së vlerës së përlllogaritur, legjislacioni lejon që deklaruesi të kërkojë ndryshimin e rendit të zbatimit të tyre.

12.2 Parimi i fleksibilitetit

Fleksibiliteti nuk nënkupton liri të pakufizuar për administratën.

Autoriteti doganor mund të përdorë elemente të metodave të mëparshme me përshtatje të arsyeshme, për shembull: (i) zgjerimin e periudhës kohore për gjetjen e një transaksioni të krahasueshëm; (ii) përdorimin e të dhënave të disponueshme për mallra identike ose të ngjashme me korrigjime të dokumentuara; (iii) përdorimin e elementeve të metodës deduktive ose të vlerës së përlllogaritur kur disponohet vetëm një pjesë e informacionit.

Megjithatë, çdo përshtatje duhet të jetë e arsyetuar dhe e dokumentuar.

12.3 Bazat që nuk lejohen

Sipas nenit 165 të VKM-së nr. 651/2017, metoda e të dhënave të disponueshme nuk mund të mbështetet në: (i) çmimin e shitjes në Republikën e Shqipërisë të mallrave të prodhuara në Republikën e Shqipërisë; (ii) zgjedhjen automatike të vlerës më të lartë ndërmjet dy alternativave; (iii) çmimet në tregun e brendshëm të vendit eksportues; (iv) koston e prodhimit, përveç rasteve kur ajo përcaktohet sipas

rregullave të metodës së vlerës së përlllogaritur; (v) çmimet e eksportit drejt vendeve të treta; (vi) vlera minimale doganore; (vii) vlera arbitrare ose fiktive.

Këto ndalime garantojnë që vlera doganore të mos përcaktohet në mënyrë subjektive.

12.4 Burimet e informacionit

Gjatë përdorimit të metodës së të dhënave të disponueshme mund të merren në konsideratë: (i) deklarata doganore të mëparshme; (ii) dokumente tregtare dhe kontabël; (iii) informacion i marrë në kuadër të bashkëpunimit administrativ; (iv) të dhëna të paraqitura nga operatori ekonomik; (v) elemente të metodave të mëparshme të përshtatura sipas rastit.

Çdo burim duhet të jetë i besueshëm, i dokumentuar dhe i verifikueshëm.

Shembull praktik 1.

Një operator importon një pajisje industriale të projektuar posaçërisht për një linjë prodhimi.

Nga analiza rezulton se: (i) nuk ekziston një shitje për eksport që lejon përdorimin e metodës së parë; (ii) nuk gjenden mallra identike; (iii) nuk gjenden mallra të ngjashme; (iv) nuk ka shitje në territorin doganor që të mundësojnë metodën deduktive; (v) prodhuesi nuk jep informacion për kostot e prodhimit.

Në këtë situatë, administrata mund të përdorë metodën rezervë duke kombinuar elemente të disponueshme nga dokumentacioni teknik, të dhënat tregtare dhe parimet e metodave të mëparshme, me arsyetim të plotë në dosjen administrative.

Shembull praktik 2.

Importohen pajisje laboratorike të prodhuara me porosi.

Importi i kryer 14 muaj më parë mund të merret si pikë reference vetëm nëse, pas vlerësimit të rrethanave konkrete dhe rregullimeve të dokumentuara për ndryshimet e çmimeve dhe të kushteve tregtare, informacioni mbetet objektivisht i besueshëm dhe nuk disponohen të dhëna më të përshtatshme. Ky është përdorim fleksibël i një metode të mëparshme, jo krijim i një metode të re.

Tabela 14. Çfarë lejohet dhe çfarë ndalohet

Lejohet	Ndalohet
Përshtatja fleksibël e metodave të mëparshme	Vlera minimale doganore
Përdorimi i të dhënave objektive	Vlera arbitrare
Korrigjime të dokumentuara	Çmimet në tregun e brendshëm të vendit eksportues

Lejohet	Ndalohet
Analizë ekonomike e arsyetuar	Përzgjedhja automatike e vlerës më të lartë
Respektimi i rendit të metodave	Çmimet e eksportit për vende të treta

Gabimet më të zakonshme

Në praktikën administrative duhet të shmangen: (i) kalimi i drejtpërdrejtë te metoda e të dhënave të disponueshme pa analizuar metodat e mëparshme; (ii) përdorimi i çmimeve orientuese si bazë e vetme për vlerësim; (iii) mungesa e dokumentimit të korrigjimeve të bëra; (iv) përdorimi i vlerave minimale ose i koeficientëve standardë pa bazë ligjore; (v) arsyetimet e përgjithshme që nuk lidhen me faktet konkrete të rastit.

Lista e kontrollit

Para përdorimit të metodës rezervë, specialisti duhet të verifikojë:

- ☐ Janë analizuar dhe dokumentuar të pesë metodat e mëparshme?
- ☐ Është arsyetuar pse ato nuk mund të zbatohen?
- ☐ Janë përdorur vetëm të dhëna objektive dhe të verifikueshme?
- ☐ Janë shmangur bazat e ndaluara nga legjislacioni?
- ☐ Janë dokumentuar të gjitha korrigjimet dhe përshtatjet?
- ☐ Vendimi është proporcional dhe i mbështetur në prova?

KAPITULLI XIII

HONORARET DHE TARIFAT E LICENCËS NË VLERËSIMIN DOGANOR

Në ekonominë moderne, një pjesë e konsiderueshme e mallrave importohet në kuadër të marrëveshjeve të licencimit, të drejtave të pronësisë intelektuale dhe përdorimit të markave tregtare. Për këtë arsye, specialisti doganor duhet të analizojë me kujdes nëse pagesat për **royalties** ose tarifa licence duhet të përfshihen në vlerën doganore.

Jo çdo pagesë për pronësinë intelektuale është pjesë e vlerës doganore. Përfshirja e tyre varet nga kushtet konkrete të transaksionit dhe nga marrëdhënia ndërmjet pagesës dhe mallrave të importuara.

(Neni 67, pika 1, shkronja "c", i Kodit Doganor; neni 157 i VKM-së nr. 651/2017, i ndryshuar; Udhëzimi nr. 3, pika 5.1(c), i ndryshuar.)

13.1 Përkufizimi

Royalties janë pagesa që kryhen për të drejtën e përdorimit të: (i) markave tregtare; (ii) patentave; (iii) modeleve industriale; (iv) proceseve teknologjike; (v) know-how; (vi) programeve kompjuterike (kur lidhen me mallrat); (vii) të drejtave të autorit.

Këto pagesa mund të kryhen: (i) ndaj shitësit; (ii) ndaj një shoqërie të të njëjtit grup; (iii) ndaj një pale të tretë.

Vetë marrësi i pagesës nuk është vendimtar; rëndësi ka funksioni ekonomik i pagesës.

13.2 Kushtet për përfshirje në vlerën doganore

Në zbatim të nenit 67, pika 1, shkronja "c", të Kodit Doganor dhe nenit 157 të VKM-së nr. 651/2017, verifikohen njëkohësisht tri çështje themelore.

Kushti i parë

A lidhet royalty me mallrat e importuara?

Nëse pagesa nuk ka lidhje me mallrat objekt importi, ajo nuk përfshihet në vlerën doganore.

Kushti i dytë

A është pagesa kusht për shitjen e mallrave për eksport?

Nëse shitësi nuk do t'i shiste mallrat pa pagesën e royalty, atëherë kjo pagesë konsiderohet pjesë e çmimit ekonomik të transaksionit.

Kushti i tretë

A nuk është përfshirë tashmë në faturën tregtare?

Nëse royalty është tashmë pjesë e çmimit të faturuar, nuk bëhet një shtesë e dytë.

13.3 Analiza e kontratave

Specialisti doganor duhet të analizojë: (i) kontratën e shitblerjes; (ii) kontratën e licencimit; (iii) marrëveshjet ndërmjet shoqërive të grupit; (iv) dokumentet e pagesës; (v) korrespondencën tregtare.

Shpesh, përgjigjja nuk gjendet vetëm në një dokument, por në analizën e të gjithë marrëdhënies kontraktore.

13.4 Pagesat që zakonisht përfshihen

Në varësi të rrethanave të rastit, mund të përfshihen: (i) royalty për përdorimin e markës së mallrave të importuara; (ii) pagesa për patentën e inkorporuar në mall; (iii) tarifa për teknologjinë pa të cilën malli nuk mund të prodhohej ose të shitej; (iv) pagesa që kushtëzohet furnizimin me mallra.

13.5 Pagesat që zakonisht nuk përfshihen

Zakonisht nuk përfshihen: (i) pagesat për të drejtën e shpërndarjes ose rishitjes së mallrave të importuara, kur ato nuk janë kusht për shitjen për eksport në Republikën e Shqipërisë; (ii) shpenzimet për marketing ose reklamim të kryera nga blerësi për llogari të vet, edhe kur sjellin përfitim për shitësin, për sa kohë që nuk përbëjnë një rregullim sipas nenit 67 të Kodit Doganor; (iii) tarifat për trajnimin e stafit; (iv) pagesat për shërbime konsulence të palidhura me mallrat; (v) shpenzimet për të drejtën e riprodhimit në Republikën e Shqipërisë të mallrave të importuara.

Edhe në këto raste, administrata duhet të analizojë dokumentacionin konkret.

Shembull praktik 1.

Një kompani shqiptare importon këpucë sportive me markë ndërkombëtare.

Përveç shumës së faturës së mallrave: (i) paguan 6% royalty për përdorimin e markës.

Nga kontrata rezulton se: (i) prodhuesi nuk do të furnizonte mallrat pa nënshkrimin e marrëveshjes së licencimit; (ii) royalty lidhet drejtpërdrejt me mallrat e importuara.

Përfundim

Royalty përfshihet në vlerën doganore.

Shembull praktik 2.

Një importues blen pajisje industriale.

Pas importimit, ai lidh një kontratë të veçantë për: (i) trajnimin e operatorëve; (ii) mirëmbajtjen periodike; (iii) asistencën teknike.

Këto pagesa nuk janë kusht për shitjen e mallrave dhe nuk lidhen me çmimin e importit.

Përfundim

Këto pagesa nuk përfshihen në vlerën doganore.

Tabela 15. Analiza e royalties

Pyetja	Po	Jo
Lidhet me mallrat e importuara?	✓	×
Është kusht për shitjen?	✓	×
Është përfshirë në faturë?	×	✓
Përfshihet në vlerën doganore?	✓ (kur plotësohen kushtet)	×

Gabimet më të zakonshme

Në praktikë hasen shpesh këto gabime: (i) përfshirja automatike e çdo royalty në vlerën doganore; (ii) mosanalizimi i kontratës së licencimit; (iii) mosidentifikimi i marrëdhënieve ndërmjet shitësit dhe licencuesit; (iv) trajtimi i pagesave për marketing si royalties të importit; (v) mungesa e dokumentimit të arsyetimit.

Praktikë administrative

Përpara marrjes së një vendimi, specialisti duhet të: (i) identifikojë të gjitha kontratat që lidhen me transaksionin; (ii) verifikojë nëse pagesa është kusht për shitjen; (iii) analizojë nëse royalty lidhet drejtpërdrejt me mallrat e importuara; (iv) kontrollojë nëse pagesa është përfshirë tashmë në çmimin e faturës; (v) dokumentojë analizën dhe përfundimin në dosjen administrative.

Lista e kontrollit

- ☐ Është analizuar kontrata e licencimit?
- ☐ Është identifikuar përfituesi i pagesës?
- ☐ Royalty lidhet me mallrat e importuara?
- ☐ Pagesa është kusht për shitjen?
- ☐ Është shmangur përfshirja e dyfishtë në vlerë?
- ☐ Vendimi është mbështetur në dokumente dhe arsyetim juridik?

KAPITULLI XIV

KONTRIBUTET E BLERËSIT ("ASSISTS") NË VLERËSIMIN DOGANOR

Një nga elementet më komplekse të vlerësimit doganor është trajtimi i kontributeve të blerësit ("assists"), pra i mallrave ose shërbimeve që blerësi i siguron prodhuesit falas ose me një çmim më të ulët se vlera e tyre reale, për t'u përdorur në lidhje me prodhimin dhe shitjen për eksport të mallrave që importohen.

Nëse këto elemente nuk janë përfshirë në çmimin e paguar ose të pagueshëm, vlera e tyre duhet t'i shtohet vlerës doganore në mënyrë të arsyeshme dhe të dokumentuar.

14.1 Qëllimi i rregullit

Rregulli për assists synon të shmangë nënvlerësimin e mallrave të importuara.

Në mungesë të këtij rregulli, një importues mund të ulte artificialisht çmimin e faturës duke furnizuar prodhuesin me materiale, mjete ose shërbime pa pagesë.

Prandaj, legjislacioni kërkon që këto kontribute ekonomike të përfshihen në vlerën doganore kur plotësohen kushtet ligjore.

14.2 Kategoritë e assists

Sipas nenit 67, pika 1, shkronja "b", të Kodit Doganor, nenit 156 të VKM-së nr. 651/2017 dhe pikës 5.1(d) të Udhëzimit nr. 3, kontributet e blerësit ("assists") përfshijnë:

Materialet dhe komponentët

Për shembull: (i) lëndë të para; (ii) pjesë përbërëse; (iii) komponentë elektronikë; (iv) materiale që inkorporohen në produktin përfundimtar.

Veglat dhe pajisjet

Përfshihen: (i) kallëpe; (ii) matrica; (iii) vegla speciale; (iv) pajisje të përdorura ekskluzivisht për prodhimin e mallrave.

Materialet e konsumueshme

Si: (i) lubrifikantë; (ii) materiale kimike; (iii) substanca ndihmëse që konsumohen gjatë procesit të prodhimit.

Projektimi dhe zhvillimi

Në këtë kategori përfshihen: (i) projektimi inxhinierik; (ii) vizatimet teknike; (iii) modelet (design); (iv) planet dhe skicat teknike të nevojshme për prodhimin.

Sipas nenit 156, pika 5, të VKM-së nr. 651/2017, shpenzimet e kërkimeve dhe të skicave paraprahe të projektimit nuk përfshihen në vlerën doganore; punimet inxhinierike, zhvilluese, artistike dhe projektuese, modelet, planet e skicat e kryera jashtë Republikës së Shqipërisë dhe të nevojshme për prodhimin trajtohen sipas nenit 67, pika 1, shkronja "b", nëndarja (iv), të Kodit Doganor.

14.3 Kushtet për përfshirje

Një assist përfshihet në vlerën doganore vetëm kur plotësohen njëkohësisht këto kushte: (i) është siguruar nga blerësi, drejtpërdrejt ose tërthorazi; (ii) është dhënë falas ose me çmim të reduktuar; (iii) përdoret në lidhje me prodhimin dhe shitjen për eksport të mallrave të importuara; (iv) vlera e tij nuk është përfshirë tashmë në çmimin e faturës.

Nëse mungon një nga këto kushte, elementi nuk shtohet në vlerën doganore.

14.4 Shpërndarja (Apportionment) e vlerës

Një nga aspektet më të rëndësishme është mënyra se si shpërndahet vlera e assist.

Vlera e mallrave dhe shërbimeve ndahet në mënyrë proporcionale mbi mallrat e importuara, sipas nenit 156, pika 6, e VKM-së nr. 651/2017; mënyra e ndarjes duhet të jetë e arsyeshme dhe e dokumentuar.

Metoda 1 – E gjithë vlera në dërgesën e parë

Importuesi mund të zgjedhë që e gjithë vlera e assist të përfshihet në dërgesën e parë.

Kjo përdoret kur dëshiron të përfundojë menjëherë detyrimin doganor për atë element.

Metoda 2 – Shpërndarja mbi prodhimin deri në dërgesën e parë

Vlera ndahet mbi numrin e njësive të prodhuara deri në importin e parë.

Metoda 3 – Shpërndarja mbi prodhimin e planifikuar

Kur ekzistojnë kontrata ose angazhime të qarta për prodhimin e ardhshëm, vlera mund të shpërndahet mbi të gjithë prodhimin e planifikuar.

Shembull praktik 1.

Një importues furnizon prodhuesin me një kallëp me vlerë EUR 120,000.

Kallëpi përdoret për prodhimin e 60,000 njësive.

Në importin e parë importohen **12,000** njësi.

Llogaritja

Vlera për njësi:

$$\text{EUR } 120,000 \div 60,000 = \text{EUR } 2$$

Shtesa në vlerën doganore:

$$12,000 \times \text{EUR } 2 = \text{EUR } 24,000$$

Kjo shumë shtohet në vlerën doganore të dërgesës.

Shembull praktik 2. – Farat bazë (Harvest Seed)

Një furnizues në RSH i jep pa pagesë një kompanie në një vend të tretë **farë bazë** për prodhimin e farës që do të importohet më pas në RSH.

Prodhuesi faturon vetëm shërbimin e shumëzimit të farës, ndërsa fara bazë nuk përfshihet në faturë.

Sipas këtij rasti, vlera e farës bazë duhet të analizohet si **assist**, sepse ajo është furnizuar falas nga blerësi dhe është përdorur drejtpërdrejt në prodhimin e mallrave të importuara.

14.5 Assists jomateriale

Zhvillimet teknologjike kanë zgjeruar konceptin tradicional të assists.

Në praktikë, edhe elemente jomateriale mund të konsiderohen assists kur përdoren drejtpërdrejt në prodhim.

Një shembull është dërgimi elektronik i: (i) modeleve CAD; (ii) skedarëve teknikë; (iii) projekteve inxhinierike që përdoren nga prodhuesi për të prodhuar mallrat; transmetimi elektronik i këtyre të dhënave nuk përjashton analizën e tyre si “assist”.

14.6 Marrëdhënia ndërmjet assists dhe royalties

Në disa raste praktike, i njëjti element mund të lidhet si me një assist ashtu edhe me një pagesë royalty.

Analiza fillon duke verifikuar nëse elementi është kontribut i blerësit sipas nenit 67, pika 1, shkronja “b”, të Kodit; më pas verifikohet veçmas nëse ekziston pagesë për pronësinë intelektuale ose licencën sipas shkronjës “c” të së njëjtës pikë. Emërtimi i pagesës nuk është vendimtar; rëndësi kanë funksioni ekonomik dhe kushtet ligjore.

Tabela 16. Llojet e assists

Lloji i assist	Përfshihet?
Materiale dhe komponentë	✓

Lloji i assist	Përfshihet?
Vegla, kallëpe dhe matrica	✓
Materiale të konsumueshme	✓
Punë inxhinierike dhe projektuese jashtë Republikës së Shqipërisë, të nevojshme për prodhimin	✓
Vizatime dhe plane teknike	✓
Kërkim shkencor	×
Skica paraprake	×

Gabimet më të zakonshme

(i) mosidentifikimi i assists që nuk faturohen; (ii) mosndarja e vlerës së assist mbi prodhimin; (iii) përfshirja e kërkimit shkencor si assist; (iv) mungesa e dokumenteve që justifikojnë metodën e shpërndarjes; (v) ngatërrimi i assists me royalties.

Lista e kontrollit

(i) Është identifikuar assist? (ii) Është furnizuar nga blerësi? (iii) Është përdorur në prodhimin e mallrave? (iv) Nuk është përfshirë në faturë? (v) Është zgjedhur një metodë e arsyeshme shpërndarjeje? (vi) Llogaritja është dokumentuar?

KAPITULLI XV

ZINXHIRI I SHITJEVE DHE SHITJA PËR EKSPORT

Në tregtinë ndërkombëtare është e zakonshme që mallrat të shiten disa herë përpara se të importohen.

Një mall mund të kalojë, për shembull, nga: (i) prodhuesi; (ii) eksportuesi; (iii) tregtari ndërkombëtar; (iv) distributori rajonal; (v) importuesi.

Këto quhen **shitje zinxhir** ose **shitje të njëpasnjëshme**.

Në këto raste, specialisti doganor duhet të përcaktojë se **cila nga shitjet mund të përdoret si bazë për vlerën doganore**.

15.1 Parimi themelor

Sipas nenit 149, pika 1, e VKM-së nr. 651/2017, vlera e transaksionit përcaktohet, në momentin e pranimit të deklaratës doganore, mbi bazën e shitjes që ndodh menjëherë para se mallrat të sillen në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë.

Ky rregull synon të: (i) sigurojë një bazë të unifikuar vlerësimi; (ii) shmangë zgjedhjen arbitrare të një çmimi më të ulët nga transaksionet e mëparshme; (iii) garantojë zbatim të njëjtë në të gjitha administratat doganore.

15.2 Shembull i një zinxhiri shitjesh

Shitja	Çmimi
Prodhuesi (A) → Tregtari (B)	EUR 80,000
Tregtari (B) → Distributori (C)	EUR 92,000
Distributori (C) → Importuesi (D)	EUR 105,000

Mallrat transportohen drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë pas shitjes nga C tek D.

Në këtë rast, në parim, **shitja C → D** është ajo që merret si bazë për përcaktimin e vlerës doganore.

15.3 Çfarë konsiderohet "shitje"?

Për qëllime të vlerësimit doganor, duhet të ekzistojë një shitje reale, me: (i) një shitës; (ii) një blerës; (iii) transferim të pronësisë ose të drejtave ekonomike sipas marrëveshjes; (iv) një çmim të paguar ose të pagueshëm.

Sipas praktikës së WCO-së, termi "shitje" interpretohet në kuptimin e tij më të gjerë, por duhet të përfaqësojë një transaksion juridik dhe ekonomik real.

15.4 Situata që nuk konsiderohen shitje

Në përgjithësi, nuk konsiderohen shitje për qëllime të vlerësimit doganor: (i) dërgesat në konsinjacion; (ii) transferimet ndërmjet degëve të së njëjtës shoqëri pa personalitet juridik të veçantë; (iii) importet në bazë të kontratave të qirasë ose leasing-ut (përveç rasteve kur ekziston një shitje sipas kushteve të kontratës); (iv) porositë e blerjes (purchase orders) që nuk janë pranuar ende nga shitësi.

Një **purchase order** shpreh synimin për të blerë, por nuk përbën në vetvete një kontratë shitjeje derisa të pranohet nga pala tjetër.

15.5 Dokumentacioni që duhet analizuar

Specialisti doganor duhet të shqyrtojë: (i) kontratat e shitblerjes; (ii) faturat tregtare; (iii) urdhrat e blerjes dhe pranimin e tyre; (iv) dokumentet e transportit; (v) dokumentet bankare; (vi) korrespondencën tregtare; (vii) dokumentacionin e dërgesës.

Qëllimi është të identifikohet transaksioni që përmbush kushtet ligjore për t'u përdorur si bazë e vlerës doganore.

Shembull praktik 1.

Shoqëria **ALFA** në Kinë shet mallra tek **BETA** në Hong Kong.

Më pas **BETA** ia shet mallrat **GAMMA**-s, importues në Republikën e Shqipërisë.

Vetëm pas kësaj shitjeje mallrat dërgohen drejt territorit doganor të Republikës së Shqipërisë.

Nga dokumentacioni rezulton se: (i) transporti organizohet pas shitjes **BETA** → **GAMMA**; (ii) fatura që shoqëron importin është ajo e këtij transaksioni.

Përfundim

Për vlerësimin doganor merret në konsideratë shitja **BETA** → **GAMMA**, nëse ajo është shitja që ndodh menjëherë para se mallrat të sillen në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë. Nëse shitja për eksport ndodh vetëm pasi mallrat janë sjellë në territor dhe ndodhen në magazinim të përkohshëm ose nën një regjim të posaçëm të lejuar nga neni 149, pika 2, e VKM-së nr. 651/2017, vlera e transaksionit përcaktohet mbi bazën e asaj shitjeje.

Shembull praktik 2.

Një prodhues në Japoni i dërgon mallrat një distributori në Republikën e Shqipërisë në bazë të një marrëveshjeje konsinjacioni.

Në momentin e importimit në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë: (i) nuk ekziston ende një blerës përfundimtar; (ii) nuk është paguar një çmim; (iii) mallrat do të shiten vetëm pasi të mbërrijnë.

Në këtë situatë nuk mund të përdoret metoda e vlerës së transaksionit, sepse nuk ekziston një **çmim i paguar ose i pagueshëm**. Administrata duhet të kalojë në metodat alternative sipas rendit ligjor.

Tabela 17. Vlerësimi i transaksioneve në një zinxhir shitjesh

Situata	Përdoret për vlerësim?
Shitja e fundit para importimit	✓
Shitje e mëparshme në zinxhir	✗ (si rregull)
Konsinjacion	✗
Purchase Order i papranuar	✗
Kontratë reale shitjeje	✓

Gabimet më të zakonshme

Në praktikë hasen shpesh: (i) përdorimi i çmimit të shitjes së parë në zinxhir, edhe kur ekziston një shitje e mëvonshme përpara importimit; (ii) trajtimi i një porositje blerjeje si kontratë shitjeje; (iii) mosidentifikimi i momentit kur mallrat janë destinuar për eksport drejt territorit doganor; (iv) mbështetja vetëm në faturë, pa analizuar marrëdhëniet kontraktore.

Praktikë administrative

Në rastet e shitjeve zinxhir, specialisti duhet të: (i) hartojë skemën e plotë të zinxhirit tregtar; (ii) identifikojë të gjitha kontratat dhe faturat; (iii) përcaktojë momentin kur mallrat janë destinuar për eksport; (iv) verifikojë se cili transaksion përfaqëson shitjen e fundit para importimit; (v) dokumentojë arsyetimin në dosjen administrative.

Lista e kontrollit

- ☐ Janë identifikuar të gjitha shitjet në zinxhir?
- ☐ Ekziston një kontratë reale shitjeje?
- ☐ Është përcaktuar shitja e fundit përpara importimit?

-
- ☐ Janë analizuar dokumentet e transportit dhe faturimit?
 - ☐ Është shmangur përdorimi i një transaksioni që nuk plotëson kushtet ligjore?
 - ☐ Përfundimi është dokumentuar në mënyrë të plotë?

KAPITULLI XVI

RASTE TË VEÇANTA NË VLERËSIMIN DOGANOR

Jo të gjitha importet realizohen nëpërmjet një kontrate klasike shitblerjeje. Në praktikë, administratat doganore përballen me situata ku: (i) mallrat importohen në konsinjacion; (ii) mallrat shiten me ankand; (iii) importohen mallra të përdorura; (iv) përdoren kontrata leasing ose hire purchase; (v) një blerje e vetme ndahet në disa dërgesa.

Në këto raste, specialisti duhet të verifikojë nëse ekziston një **çmim real i paguar ose i pagueshëm**. Në mungesë të tij, metoda e vlerës së transaksionit nuk mund të zbatohet dhe duhet të ndiqet rendi i metodave alternative.

16.1 Dërgesat e pjesshme (Partial Shipments)

Përkufizimi

Dërgesa e pjesshme ekziston kur mallrat e deklaruar janë pjesë e një sasive më të madhe mallrash të njëjta, të blera në një transaksion, por të importuara në disa dërgesa.

Në këtë rast, vlera doganore e secilës dërgese përcaktohet në raport me: (i) çmimin total të kontratës; (ii) sasinë totale të blerë; (iii) sasinë që importohet në secilën deklaratë doganore.

Shembull praktik 1.

Një kompani blen: (i) 10,000 njësi me çmim total EUR 500,000.

Në deklaratën e parë importohen: (i) 2,500 njësi.

Llogaritja

Çmimi për njësi:

$$\text{EUR } 500,000 \div 10,000 = \text{EUR } 50$$

Vlera doganore e dërgesës:

$$2,500 \times \text{EUR } 50 = \text{EUR } 125,000$$

16.2 Mallrat në konsinjacion (dërgesë)

Në një marrëveshje konsinjacioni: (i) eksportuesi dërgon mallrat; (ii) pronësia zakonisht mbetet te dërguesi; (iii) çmimi përfundimtar përcaktohet vetëm pasi mallrat shiten.

Në momentin e importimit nuk ekziston një **çmim i paguar ose i pagueshëm**. Për këtë arsye, metoda e vlerës së transaksionit nuk mund të zbatohet dhe administrata duhet të kalojë në metodat alternative sipas rendit ligjor.

Shembull praktik 2.

Një prodhues italian dërgon verë në Shqipëri në konsinjacion.

Importuesi paguan vetëm për sasinë që arrin të shesë.

Në momentin e zhdoganimit nuk ekziston një çmim përfundimtar.

Përfundim: nuk mund të përdoret metoda e vlerës së transaksionit.

16.3 Shitjet me ankand

Kur mallrat importohen për t'u shitur në ankand: (i) nuk ekziston një çmim i paguar ose i pagueshëm në momentin e importimit; (ii) çmimi përcaktohet vetëm pas zhvillimit të ankandit.

Prandaj, edhe në këtë rast, administrata duhet të zbatojë metodat alternative sipas rendit të tyre.

16.4 Kontratat Hire Purchase (blerje me këste me rezervë të pronësisë) dhe Leasing

Në praktikë dallohen dy situata.

Situata 1 – Hire Purchase

Kur kontrata parashikon që pronësia kalon automatikisht te blerësi pasi të kryhen të gjitha pagesat, ajo trajtohet si kontratë shitjeje.

Nëse interesi është i ndarë qartë nga çmimi i mallit dhe plotësohen kushtet ligjore, ai nuk përfshihet në vlerën doganore.

Situata 2 – Leasing me opsion blerjeje

Kur kontrata përmban një opsion blerjeje: (i) nëse opsioni ushtrohet përpara momentit të vlerësimit doganor, çmimi sipas opsionit mund të përdoret për vlerësimin; (ii) në të kundërt, administrata duhet të kalojë te metodat alternative.

16.5 Mallrat e përdorura

Mallrat e përdorura nuk trajtohen ndryshe vetëm për shkak të gjendjes së tyre.

Kur plotësohen kushtet e mëposhtme: (i) ekziston një shitje reale; (ii) plotësohen kushtet e metodës së parë.

Vlera doganore përcaktohet mbi bazën e çmimit të paguar ose për t'u paguar.

Kur një nga rrethanat e mëposhtme pengon përdorimin e metodës së transaksionit: (i) nuk ekziston një shitje; (ii) malli importohet nga vetë pronari pas një periudhe përdorimi.

Metoda e transaksionit nuk mund të zbatohet dhe ndiqet rendi i metodave dytësore. Në metodën e të dhënave të disponueshme, çdo rregullim për amortizimin duhet të mbështetet në të dhëna objektive, të arsyeshme dhe të dokumentuara, në përputhje me nenin 70, pika 3, të Kodit, nenin 165 i VKM-së nr. 651/2017 dhe Udhëzimin nr. 3, datë 23.1.2018, të ndryshuar.

Shembull praktik 3.

Një person transferon në Shqipëri një makinë që e ka përdorur për pesë vjet dhe nuk ekziston një shitje e re.

Në këtë rast: (i) nuk ka çmim të paguar ose të pagueshëm për importin; (ii) metoda e parë nuk zbatohet; (iii) administrata duhet të vazhdojë me metodat alternative sipas rendit ligjor.

Tabela 18. Trajtimi i rasteve të veçanta

Situata	Metoda e transaksionit
Blerje e pjesshme	✓
Konsinjacion	✗
Ankand	✗
Hire Purchase	✓ (kur është kontratë shitjeje)
Leasing me opsin të ushtruar	✓
Mall i përdorur me shitje	✓
Mall i përdorur pa shitje	✗

Gabimet më të zakonshme

(i) përdorimi i metodës së transaksionit në rastet e konsinjacionit pa ekzistuar një çmim; (ii) mosndarja proporcionale e çmimit në blerjet e pjesshme; (iii) përfshirja e interesit në vlerën doganore kur ai është i identifikueshëm veçmas dhe plotësohen kushtet për përjashtim; (iv) trajtimi automatik i çdo kontrate leasing si kontratë shitjeje; (v) mosvlerësimi i faktit nëse ekziston apo jo një shitje reale për mallrat e përdorura.

Praktikë administrative

Në çdo rast të veçantë, specialisti duhet të: (i) identifikojë natyrën juridike të marrëveshjes; (ii) verifikojë nëse ekziston një çmim i paguar ose i pagueshëm; (iii) analizojë kontratën dhe dokumentet financiare; (iv) dokumentojë arsyet për pranimin ose refuzimin e metodës së transaksionit; (v) zbatojë metodat alternative vetëm pasi të jetë arsyetuar pamundësia e përdorimit të metodës së parë.

Lista e kontrollit

- ☐ Është identifikuar lloji i marrëveshjes (shitje, konsinjacion, leasing, ankand)?
- ☐ Ekziston një çmim i paguar ose i pagueshëm?
- ☐ Janë analizuar kontratat dhe dokumentet mbështetëse?
- ☐ Është respektuar rendi ligjor i metodave të vlerësimit?
- ☐ Janë dokumentuar arsyet e vendimit në dosjen administrative?

KAPITULLI XVII

ZBRITJET TREGTARE NË VLERËSIMIN DOGANOR

Në praktikën ndërkombëtare të tregtisë, zbritjet tregtare janë një element i zakonshëm i marrëdhënieve ndërmjet shitësit dhe blerësit. Ato mund të ndikojnë drejtpërdrejt në çmimin e paguar ose të pagueshëm dhe, për rrjedhojë, në vlerën doganore.

Megjithatë, jo çdo zbritje mund të pranohet automatikisht për qëllime të vlerësimit doganor. Administrata doganore duhet të verifikojë nëse zbritja është reale, e dokumentuar dhe pjesë e marrëveshjes tregtare që ka çuar në shitjen për eksport.

17.1 Përkufizimi

Zbritja tregtare është një ulje e çmimit të mallrave, e dhënë nga shitësi blerësit sipas kushteve të kontratës ose praktikës tregtare.

Ajo mund të marrë forma të ndryshme, si: (i) zbritje tregtare (trade discount); (ii) zbritje për sasi (quantity discount); (iii) zbritje sezonale; (iv) zbritje promocionale; (v) zbritje për pagesë të menjëhershme (cash discount), nëse është pjesë e marrëveshjes tregtare.

17.2 Parimi themelor

Për qëllime të vlerësimit doganor merret parasysh çmimi realisht i paguar ose për t'u paguar, sipas nenit 66 të Kodit; zbritjet trajtohen sipas nenit 151, i VKM-së nr. 651/2017.

Zbritja merret parasysh vetëm kur, në momentin e pranimin të deklaratës doganore, kontrata e shitjes përcakton zbatimin dhe vlerën e saj dhe zbritja lidhet me mallrat objekt vlerësimi, sipas nenit 151, pika 1, e VKM-së nr. 651/2017. Në këtë rast, baza e vlerësimit është çmimi neto pas zbritjes.

Zbritjet që rrjedhin nga ndryshime të kontratës pas pranimin të deklaratës doganore nuk merren parasysh në vlerën doganore.

17.3 Kushtet për pranimin e zbritjes

Specialisti doganor duhet të verifikojë:

Ekzistenca e marrëveshjes

Zbritja duhet të rezultojë nga: (i) kontrata; (ii) oferta tregtare; (iii) lista e çmimeve; (iv) fatura; (v) dokumente të tjera të lidhura me shitjen.

Lidhja me transaksionin

Zbritja duhet të lidhet me mallrat objekt importi dhe jo me marrëdhënie të tjera tregtare ndërmjet palëve.

Dokumentimi

Duhet të ekzistojnë prova objektive që tregojnë: (i) shumën e zbritjes; (ii) mënyrën e llogaritjes; (iii) kushtet për përfitimin e saj.

17.4 Llojet e zbritjeve

Zbritja tregtare

Jepet si pjesë e politikës normale të shitjes.

Shembull

Çmimi bruto:

EUR 100,000

Zbritja:

EUR 8,000

Çmimi neto:

EUR 92,000

Nëse dokumentacioni është i plotë, baza e vlerësimit është **EUR 92,000**.

Zbritja për sasi

Jepet kur importuesi blen një sasi të caktuar mallrash.

Shembull:

Sasia	Zbritja
Deri në 1,000 copë	0%
1,001–5,000 copë	5%
Mbi 5,000 copë	10%

Nëse importuesi blen 6,000 copë sipas kontratës dhe përfiton 10% zbritje, kjo zbritje mund të pranohet si pjesë e çmimit të paguar.

Zbritja sezonale

Mund të pranohet kur: (i) është pjesë e politikës normale të shitjes; (ii) është dokumentuar; (iii) zbatohet për transaksionin konkret.

17.5 Zbritjet që kërkojnë analizë të veçantë

Administrata duhet të analizojë me kujdes: (i) bonuset e fundvitit; (ii) kredit-notat (credit notes) të lëshuara pas importimit; (iii) zbritjet që varen nga arritja e objektivave të shitjes; (iv) uljet e çmimit të negociuara vetëm pas zhdoganimit.

Në këto raste duhet të vlerësohet nëse zbritja ishte pjesë e marrëveshjes së shitjes në momentin e importimit apo është rezultat i një marrëveshjeje të mëvonshme.

Shembull praktik 1.

Një importues blen mallra me: (i) çmim bruto: EUR 200,000; (ii) zbritje 10% sipas kontratës.

Në faturë figuron: (i) çmimi neto: EUR 180,000.

Analiza

Zbritja: (i) është e parashikuar në kontratë; (ii) është reflektuar në faturë; (iii) është pjesë e transaksionit.

Përfundim

Vlera doganore bazohet në **EUR 180,000**.

Shembull praktik 2.

Pas importimit, shitësi lëshon një kredit-notë prej:

EUR 15,000

Arsyeja: (i) importuesi arriti objektivin vjetor të shitjeve.

Në momentin e importimit kjo zbritje: (i) nuk ishte e garantuar; (ii) nuk ishte e përcaktuar në kontratë për transaksionin konkret.

Përfundim

Autoriteti doganor duhet të analizojë faktet dhe dokumentacionin për të përcaktuar nëse kjo kredit-notë lidhet me çmimin e mallrave të importuara ose përfaqëson një marrëveshje të mëvonshme. Nuk mund të supozohet automatikisht se ajo ul vlerën doganore.

Tabela 19. Trajtimi i zbritjeve

Lloji i zbritjes	Trajtimi ligjor
Zbritje në faturë	✓
Zbritje kontraktore	✓
Zbritje për sasi	✓
Zbritje sezonale	✓
Kredit-notë pas importimit	Analizë rast pas rasti
Bonus vjetor	Analizë rast pas rasti

Gabimet më të zakonshme

(i) pranimit automatik i çdo kredit-note; (ii) refuzimi automatik i çdo zbritjeje; (iii) mungesa e analizës së kontratës; (iv) mosverifikimi i dokumentacionit mbështetës; (v) mosvlerësimi i momentit kur është krijuar e drejta për zbritje.

Praktikë administrative

Përpara pranimit të një zbritjeje, specialisti duhet të: (i) analizojë kontratën e shitjes; (ii) verifikojë faturën dhe dokumentet financiare; (iii) identifikojë momentin kur është dhënë zbritja; (iv) përcaktojë nëse ajo ishte pjesë e marrëveshjes së shitjes; (v) dokumentojë arsyetimin në dosjen administrative.

Lista e kontrollit

- ☐ Zbritja është parashikuar në kontratë ose në dokumentet tregtare?
- ☐ Është reflektuar në faturë ose në dokumentacionin e pagesës?
- ☐ Lidhet me transaksionin konkret?
- ☐ Është dokumentuar mënyra e llogaritjes?
- ☐ Është analizuar nëse kredit-nota është pjesë e marrëveshjes fillestare?
- ☐ Vendimi është arsyetuar me prova objektive?

KAPITULLI XVIII

ÇMIMET E TRANSFERIMIT DHE VLERËSIMI DOGANOR

Globalizimi dhe zgjerimi i grupeve shumëkombëshe kanë bërë që një pjesë e madhe e importeve të kryhen ndërmjet **palëve të lidhura**. Në këto raste, çmimi i transaksionit mund të jetë rezultat i politikave të **Transfer Pricing (TP)** të grupit.

Nga këndvështrimi doganor, dokumentacioni i çmimeve të transferimit nuk provon automatikisht saktësinë ose pasaktësinë e vlerës së deklaruar; ai është një burim prove për analizën e rrethanave të shitjes.

(Neni 66, pika 3, shkronja “ç”, të Kodit Doganor dhe neneve 148 e 155 të VKM-së nr. 651/2017).

18.1 Çfarë është Transfer Pricing?

Transfer Pricing është sistemi i përcaktimit të çmimeve për transaksionet ndërmjet shoqërive të të njëjtit grup.

Ai zbatohet për: (i) shitjen e mallrave; (ii) ofrimin e shërbimeve; (iii) pagesat për licenca; (iv) financimet brenda grupit; (v) transferimin e aktiveve jo-materiale.

Për qëllime tatimore, çmimet ndërmjet palëve të lidhura vlerësohen sipas parimit të tregut (arm's length) dhe standardeve të OECD-së. Dokumentacioni përkatës mund të ndihmojë analizën doganore, por nuk zëvendëson kushtet e nenit 66 të Kodit Doganor.

18.2 Objektivat e ndryshëm të Transfer Pricing dhe Vlerësimit Doganor

Megjithëse të dy sistemet analizojnë çmimet ndërmjet palëve të lidhura, ato kanë objektiva të ndryshëm.

Vlerësimi doganor	Transfer Pricing
Synon përcaktimin e bazës për detyrimet doganore	Synon shpërndarjen e drejtë të fitimit për qëllime tatimore
Analizon transaksionin e importit	Analizon marrëdhëniet ekonomike të grupit
Mbështetet në Kodin Doganor, VKM nr. 651/2017, Udhëzimin nr. 3 dhe Marrëveshjen e OBT-së	Mbështetet në Udhëzimet e OECD-së
Fokus në çmimin e mallrave të importuara	Fokus në rezultatin ekonomik të përgjithshëm

Prandaj, një raport TP nuk mund të zëvendësojë analizën që kërkohet nga legjislacioni doganor.

18.3 Përdorimi i dokumentacionit të Transfer Pricing

Në analizën sipas nenit 66, pika 3, shkronja “ç”, të Kodit dhe nenit 155, të VKM-së nr. 651/2017, dokumentacioni i çmimeve të transferimit mund të përdoret për të: (i) kuptuar mënyrën e formimit të çmimit; (ii) analizuar funksionet dhe rreziqet e palëve; (iii) identifikuar rregullimet e çmimit; (iv) verifikuar nëse marrëdhënia ka ndikuar në çmimin e importit.

Megjithatë, administrata duhet të analizojë gjithmonë edhe: (i) kontratën e shitjes; (ii) faturat; (iii) pagesat; (iv) regjistrimet kontabël; (v) dokumentacionin tjetër tregtar. Kjo analizë kryhet mbi të gjitha provat përkatëse të transaksionit dhe rrethanat konkrete të shitjes.

18.4 Rregullimet e Transfer Pricing (rregullimet kompensuese)

Në fund të vitit financiar, shoqëritë e të njëjtit grup mund të bëjnë **rregullime kompensuese** për të arritur rezultatin e kërkuar sipas politikës së TP.

Këto rregullime mund të: (i) rrisin çmimin e mallrave; (ii) ulin çmimin e mallrave; (iii) ndikojnë vetëm në rezultatin financiar të grupit.

Administrata doganore duhet të analizojë nëse rregullimi lidhet drejtpërdrejt me mallrat e importuara dhe nëse përbën një ndryshim të çmimit të paguar ose të pagueshëm. Vetë ekzistenca e një rregullimi nuk mjafton për të ndryshuar automatikisht vlerën doganore.

Shembull praktik 1.

Shoqëria ALFA Shqipëri importon pajisje elektronike nga shoqëria mëmë.

Në fund të vitit: (i) grupi kryen një analizë të Transfer Pricing; (ii) rezulton se fitimi i filialit është më i ulët se objektiv; (iii) lëshohet një kredit-notë për të korrigjuar rezultatin financiar.

Analiza

Specialisti doganor duhet të verifikojë: (i) nëse kredit-nota lidhet me mallrat e importuara; (ii) nëse ndryshon çmimin e paguar ose të pagueshëm; (iii) nëse korrigjimi është rezultat i politikës së përgjithshme të grupit ose i transaksioneve konkrete të importit.

Përfundim

Nuk mund të bëhet një korrigjim automatik i vlerës doganore vetëm mbi bazën e raportit të Transfer Pricing. Çdo rast kërkon analizë individuale.

Shembull praktik 2.

Gjatë një kontrolli pas zhdoganimit, administrata kërkon: (i) raportin e Transfer Pricing; (ii) kontratat ndërmjet shoqërive të grupit; (iii) regjistrimet kontabël; (iv) provat e pagesave.

Raporti i çmimeve të transferimit tregon mënyrën e përcaktimit të çmimit, por nuk përmban informacion të mjaftueshëm për shtesat sipas nenit 67 ose elementet që nuk përfshihen sipas nenit 68 të Kodit Doganor.

Përfundim

Raporti përdoret si provë mbështetëse, por nuk zëvendëson dokumentet tregtare dhe financiare që kërkohen për analizën doganore.

18.5 Dokumentacioni që mund të kërkohet

Në rastet kur dokumentacioni i Transfer Pricing është i rëndësishëm për analizën, autoriteti doganor mund të kërkojë: (i) raportin e Transfer Pricing; (ii) Master File; (iii) Local File; (iv) marrëveshjet ndërmjet shoqërive të grupit; (v) regjistrimet kontabël; (vi) kontratat e shitjes; (vii) faturat tregtare; (viii) provat e pagesës.

Kërkesa për dokumente duhet të jetë proporcionale me rrethanat e rastit dhe e lidhur me çështjet konkrete që kërkojnë verifikim.

Tabela 20. Transfer Pricing dhe vlerësimi doganor

Element	Roli në analizën doganore
Raporti Transfer Pricing	Provë mbështetëse
Master File	Analizë e grupit
Local File	Analizë e transaksioneve lokale
Kontrata e shitjes	Dokument bazë
Fatura tregtare	Dokument bazë
Regjistrimet kontabël	Verifikim i pagesave dhe rregullimeve

Gabimet më të zakonshme

(i) pranimi automatik i raportit TP si provë përfundimtare; (ii) refuzimi automatik i vlerës së transaksionit vetëm për shkak të ekzistencës së palëve të lidhura; (iii) mosanalizimi i rregullimeve të çmimit të kryera pas importimit; (iv) moskrahësimi i raportit TP me kontratat, faturat dhe regjistrimet kontabël; (v) ngatërrimi i objektivave tatimore me ato doganore.

Praktikë administrative

Në analizën e rasteve me palë të lidhura, specialisti duhet të: (i) identifikojë marrëdhënien ndërmjet palëve; (ii) analizojë rrethanat e shitjes; (iii) shqyrtojë dokumentacionin e Transfer Pricing vetëm si një element prove; (iv) verifikojë nëse ekzistojnë rregullime të çmimit që ndikojnë në vlerën doganore; (v) dokumentojë përfundimin me arsyetim juridik dhe ekonomik.

Lista e kontrollit

- ☐ Është identifikuar marrëdhënia ndërmjet palëve?
- ☐ Është shqyrtuar dokumentacioni i Transfer Pricing?
- ☐ Janë analizuar kontratat dhe faturat?
- ☐ Janë verifikuar rregullimet e çmimit pas importimit?
- ☐ Është vlerësuar nëse marrëdhënia ka ndikuar në çmimin e transaksionit?
- ☐ Vendimi është mbështetur në të gjitha provat përkatëse?

KAPITULLI XIX

STUDIME RASTI PËR VLERËSIMIN DOGANOR

19.1 Qëllimi i studimeve të rastit

Studimet e rastit kanë për qëllim të ndihmojnë specialistin doganor të zbatojë dispozitat ligjore në situata konkrete. Ndryshe nga analiza teorike, ato kërkojnë identifikimin e fakteve, vlerësimin e provave dhe arsyetimin juridik përpara marrjes së një vendimi administrativ.

Në praktikë, raste që në pamje të parë janë të ngjashme mund të çojnë në përfundime të ndryshme për shkak të ndryshimeve në kontrata, dokumentacion financiar ose mënyrën e organizimit të transaksionit. Kjo qasje është në përputhje me metodologjinë e përshkruar në materialet bazë të manualit.

19.2 Metodologjia standarde e analizës

Për çdo rast praktik rekomandohet ndjekja e një strukture të njëjtë analitike.

Hapi 1 – Identifikimi i fakteve

Duhet të përcaktohen: (i) kush është shitësi; (ii) kush është blerësi; (iii) cilat mallra importohen; (iv) cili është çmimi i faturuar; (v) cilat pagesa shtesë ose marrëveshje ekzistojnë.

Hapi 2 – Analiza e dokumentacionit

Specialisti shqyrton: (i) kontratën e shitjes; (ii) faturën tregtare; (iii) dokumentet e transportit; (iv) kontratat e licencës; (v) dokumentet bankare; (vi) regjistrimet kontabël; (vii) çdo dokument tjetër që ndikon në formimin e çmimit.

Hapi 3 – Identifikimi i dispozitave ligjore

Duhet të përcaktohet: (i) nëse zbatohet metoda e vlerës së transaksionit; (ii) nëse kërkohen shtesa sipas nenit 67 të Kodit Doganor; (iii) nëse ka elemente që nuk përfshihen sipas nenit 68 të Kodit Doganor; (iv) nëse duhet të përdoren metodat alternative.

Hapi 4 – Arsyetimi

Vendimi duhet të mbështetet në: (i) faktet e provuara; (ii) dispozitat ligjore; (iii) jurisprudencën përkatëse; (iv) provat e administruara.

Studim rasti nr. 1

Transaksion ndërmjet palëve të lidhura

Situata

Shoqëria **ALFA Albania** importon pajisje elektronike nga shoqëria mëmë **ALFA GmbH**.

Dokumentacioni tregon se: (i) palët janë të lidhura; (ii) ekziston kontratë shitjeje; (iii) pagesa kryhet sipas faturës; (iv) importuesi paraqet edhe dokumentacion të Transfer Pricing.

Dokumentet e disponueshme

(i) kontrata e shitjes; (ii) fatura tregtare; (iii) raporti i Transfer Pricing; (iv) regjistrimet kontabël; (v) dokumentet bankare.

Analiza

Vetë fakti që palët janë të lidhura nuk mjafton për të mospranuar vlerën e transaksionit.

Specialisti duhet të analizojë: (i) nëse marrëdhënia ka ndikuar në çmim; (ii) nëse çmimi është vendosur sipas praktikës normale tregtare; (iii) nëse dokumentacioni mbështet deklarin e importuesit.

Përfundim

Kur blerësi dhe shitësi janë të lidhur, metoda e vlerës së transaksionit pranohet vetëm nëse shqyrtimi i rrethanave të shitjes tregon se lidhja nuk ka ndikuar në çmim ose deklaruesi provon se vlera e deklaruar i afrohet shumë një vlere testuese të pranueshme, sipas nenit 66, pika 3, shkronja "ç", të Kodit Doganor dhe nenit 155 të VKM-së nr. 651/2017.

Studim rasti nr. 2

Royalty për markën tregtare

Situata

Një importues shqiptar blen veshje sportive.

Përveç faturës paguan: (i) royalty prej 5% për përdorimin e markës.

Nga kontrata rezulton se: (i) pa pagesën e royalty shitësi nuk do të furnizonte mallrat.

Analiza

Duhet të shqyrtohen tre pyetje: (i) A lidhet royalty me mallrat? (ii) A është kusht për shitjen? (iii) A është përfshirë tashmë në çmimin realisht të paguar ose që duhet paguar?

Nëse përgjigjja është:

✓ Po ✓ Po

✗ Jo

royalty shtohet në vlerën doganore.

Përfundim

Pagesa përfshihet sipas rregullave për royalties.

Studim rasti nr. 3

Assists – Kallëpet

Situata

Importuesi furnizon prodhuesin me: (i) kallëpe me vlerë EUR 300,000, Kallëpet përdoren për prodhimin e 150,000 njësive, nga të cilat importohen 30,000.

Analiza

Vlera për njësi:

$$\text{EUR } 300,000 \div 150,000 = \text{EUR } 2$$

Shtesa në deklaratën doganore:

$$30,000 \times \text{EUR } 2 = \text{EUR } 60,000$$

Përfundim

Shtesa për assist duhet të jetë **EUR 60,000**.

Studim rasti nr. 4

Kredit-notë pas importimit

Situata

Pas përfundimit të vitit financiar, shitësi lëshon një kredit-notë prej **EUR 40,000**.

Arsyeja: (i) rregullim i Transfer Pricing.

Analiza

Specialisti duhet të verifikojë: (i) nëse ndryshohet çmimi i mallrave të importuara; (ii) nëse rregullimi lidhet me transaksionet konkrete; (iii) nëse bëhet fjalë vetëm për një korrigjim financiar të grupit.

Përfundim

Kredit-nota nuk ul automatikisht vlerën doganore. Nevojitet analizë individuale dhe dokumentim i plotë.

Studim rasti nr. 5

Shitje zinxhir

Situata

Mallrat kalojnë në këtë rend: (i) $A \rightarrow B$; (ii) $B \rightarrow C$; (iii) $C \rightarrow$ Importuesi në Shqipëri.

Transporti drejt territorit doganor organizohet vetëm pas shitjes $C \rightarrow$ Importuesi.

Analiza

Duhet të identifikohet: (i) cila është shitja e fundit përpara importimit; (ii) nëse ekziston një kontratë reale shitjeje; (iii) cila faturë lidhet me deklaratën doganore.

Përfundim

Sipas nenit 66 të Kodit Doganor dhe nenit 149, pika 1, të VKM-së nr. 651/2017, baza e vlerësimit është shitja që ndodh menjëherë para se mallrat të sillen në territorin doganor të Republikës së Shqipërisë.

Tabela 21. Skema standarde e analizës së rasteve

Hapi	Veprimi
1	Identifikimi i fakteve
2	Analiza e dokumenteve
3	Identifikimi i bazës ligjore
4	Verifikimi i metodës së vlerësimit
5	Analiza e jurisprudencës (kur është e nevojshme)
6	Arsyetimi dhe dokumentimi i vendimit

Gabimet më të zakonshme

(i) nxjerrja e përfundimeve pa analizuar të gjitha dokumentet; (ii) mbështetja vetëm në faturë, duke anashkaluar kontratat dhe pagesat shtesë; (iii) mosrespektimi i rendit ligjor të metodave të vlerësimit; (iv) mungesa e arsyetimit juridik të vendimit; (v) mosreferimi në praktikën dhe udhëzimet përkatëse kur rasti është kompleks.

Praktikë administrative

Për çdo studim rasti ose dosje konkrete, specialisti duhet të: (i) identifikojë faktet relevante; (ii) administrojë dhe verifikojë dokumentacionin; (iii) zbatojë metodën e duhur të vlerësimit sipas rendit

ligjor; (iv) analizojë nëse nevojiten shtesa ose përjashtime nga vlera doganore; (v) dokumentojë çdo hap të arsyetimit në dosjen administrative.

Lista e kontrollit

(i) Janë identifikuar të gjitha faktet relevante? (ii) Është shqyrtuar dokumentacioni tregtar, financiar dhe kontabël? (iii) Është zbatuar metoda e duhur e vlerësimit? (iv) Janë analizuar shtesat dhe elementet që nuk përfshihen sipas neneve 67 dhe 68 të Kodit Doganor? (v) Është marrë në konsideratë jurisprudenca kur është e zbatueshme? (vi) Vendimi është i plotë, i arsyetuar dhe i dokumentuar?

KAPITULLI XX

PROCEDURA, DOKUMENTACIONI DHE ADMINISTRIMI I PROVAVE

Vlerësimi doganor nuk është vetëm një proces teknik i llogaritjes së vlerës së mallrave. Ai është gjithashtu një **procedurë administrative**, e cila duhet të zhvillohet në përputhje me parimet e ligjshmërisë, proporcionalitetit, paanshmërisë dhe transparencës.

Vendimi i autoritetit doganor duhet të mbështetet gjithmonë në: (i) prova objektive; (ii) dokumente të verifikueshme; (iii) analizë juridike; (iv) arsyetim ekonomik.

Asnjë vendim për mospranimin e vlerës së deklaruar nuk duhet të mbështetet vetëm në dyshime të përgjithshme ose në krahasime abstrakte të çmimeve.

20.1 Parimi i administrimit të provave

Në procedurat e vlerësimit doganor, administrata administron dhe vlerëson objektivisht provat e paraqitura ose të marra, ndërsa deklaruesi jep dokumentet dhe informacionin e kërkuar sipas ligjit.

Provat duhet të jenë: (i) të ligjshme; (ii) të besueshme; (iii) të lidhura me objektin e procedurës; (iv) të mjaftueshme për të mbështetur përfundimet.

Vlerësimi duhet të bëhet mbi bazën e një analize tërësore dhe jo të një dokumenti të vetëm.

20.2 Dokumentet që mund të kërkojnë

Në varësi të natyrës së rastit, autoriteti doganor mund të kërkojë:

Dokumente tregtare

(i) kontratën e shitjes; (ii) urdhrat e blerjes; (iii) faturat tregtare; (iv) dokumentet e transportit; (v) policat e sigurimit.

Dokumente financiare

(i) provat e pagesës; (ii) ekstraktet bankare; (iii) kredit-notat; (iv) debit-notat.

Dokumente kontraktore

(i) marrëveshjet e licencimit; (ii) kontratat e agjencisë; (iii) kontratat e shpërndarjes; (iv) marrëveshjet ndërmjet shoqërive të lidhura.

Dokumente të tjera

(i) regjistrimet kontabël; (ii) dokumentacioni i Transfer Pricing; (iii) dokumentacioni mbi assists; (iv) ekspertiza teknike, kur është e nevojshme.

Kërkesa për dokumente duhet të jetë **proporcionale me natyrën e dyshimit** dhe të lidhet drejtpërdrejt me faktet që po verifikohen.

20.3 E drejta për t'u dëgjuar

Një nga garancitë procedurale më të rëndësishme është **e drejta e operatorit ekonomik për t'u dëgjuar**.

Përpara mospranimit të vlerës së deklaruar, autoriteti doganor duhet: (i) të njoftojë operatorin për arsyet e dyshimit; (ii) të japë një afat të arsyeshëm për paraqitjen e provave dhe shpjegimeve; (iii) të shqyrtojë në mënyrë objektive argumentet e paraqitura.

Mosrespektimi i kësaj procedure mund të ndikojë në ligjshmërinë e vendimit administrativ.

20.4 Vlerësimi i provave

Jo të gjitha provat kanë të njëjtën peshë.

Specialisti duhet të analizojë:

Lloji i provës	Qëllimi
Kontrata e shitjes	Verifikimi i kushteve të transaksionit
Fatura tregtare	Çmimi i deklaruar
Dokumentet bankare	Pagesa reale
Regjistrimet kontabël	Përputhshmëria financiare
Marrëveshjet e licencimit	Royalties dhe licence fees
Raporti Transfer Pricing	Analizë mbështetëse e marrëdhënieve ndërmjet palëve

Asnjë dokument nuk duhet të analizohet i izoluar nga dokumentet e tjera.

20.5 Mospranimi i vlerës së deklaruar

Nëse, pas analizës së të gjitha provave, autoriteti doganor arrin në përfundimin se metoda e vlerës së transaksionit nuk mund të zbatohet: (i) vendimi duhet të jetë i arsyetuar; (ii) duhet të shpjegohen faktet dhe baza ligjore; (iii) duhet të identifikohet metoda alternative që do të zbatohet sipas rendit ligjor.

Mospranimi nuk mund të mbështetet vetëm në baza të dhënash statistikore ose në krahasime të përgjithshme të çmimeve, pa analizuar rrethanat konkrete të rastit.

Shembull praktik 1.

Një importues deklaron një çmim dukshëm më të ulët se çmimet e transaksioneve të ngjashme.

Gjatë procedurës: (i) paraqet kontratën e shitjes; (ii) faturën; (iii) provat bankare; (iv) dokumentacion që justifikon zbritjen për shkak të një kontrate afatgjatë.

Analiza

Autoriteti doganor nuk mund të mospranojë automatikisht vlerën, vetëm për shkak të nivelit të çmimit.

Duhet të analizojë nëse dokumentacioni shpjegon në mënyrë bindëse diferencën e çmimit.

Përfundim

Nëse provat janë të besueshme dhe të plota, metoda e vlerës së transaksionit mund të pranohet.

Shembull praktik 2.

Një operator nuk paraqet: (i) kontratën e shitjes; (ii) provat e pagesës; (iii) dokumentacionin e kërkuar për royalties.

Pavarësisht kërkesës së autoritetit, nuk ofrohen shpjegime të mjaftueshme.

Analiza

Vetëm nëse, pas kërkesës për informacion ose shpjegime shtesë dhe shqyrtimit të tyre, mbeten dyshime të arsyeshme, autoriteti mund të vendosë, me arsyetim, se vlera nuk mund të përcaktohet sipas nenit 66, pika 1, të Kodit Doganor.

Përfundim

Pas respektimit të së drejtës për t'u dëgjuar dhe arsyetimit të vendimit, mund të procedohet me metodat alternative të vlerësimit.

20.6 Praktika e mirë administrative

Për të garantuar cilësinë e vendimmarrjes rekomandohet që: (i) çdo kërkesë për informacion të jetë specifike dhe e arsyetuar; (ii) të shmangen kërkesat e përgjithshme për dokumente pa lidhje me çështjen; (iii) të dokumentohen të gjitha komunikimet me operatorin ekonomik; (iv) çdo përfundim të lidhet drejtpërdrejt me provat e administruara; (v) raporti përfundimtar të përmbajë analizë juridike dhe ekonomike të plotë.

Gabimet më të zakonshme

(i) mbështetja vetëm në krahasime statistikore të çmimeve; (ii) mosadministrimi i provave financiare; (iii) mosrespektimi i së drejtës për t'u dëgjuar; (iv) mospranimi i vlerës pa analizuar dokumentacionin e paraqitur; (v) mungesa e një arsytimi të plotë në vendimin administrativ.

Lista e kontrollit

(i) Janë administruar të gjitha provat relevante? (ii) Janë analizuar kontratat, faturat dhe pagesat në mënyrë të ndërlidhur? (iii) Është respektuar e drejta e operatorit për t'u dëgjuar? (iv) Është arsyetuar çdo përfundim me prova konkrete? (v) Është identifikuar qartë baza ligjore e vendimit? (vi) Dosja administrative është e plotë dhe e dokumentuar?

KAPITULLI XXI

ETIKA PROFESIONALE DHE STANDARDET E VENDIMMARRJES

Specialisti i vlerësimit doganor ushtron një funksion me rëndësi të veçantë për mbrojtjen e interesave financiare të shtetit, garantimin e konkurrencës së ndershme dhe zbatimin korrekt të legjislacionit doganor.

Çdo vendim mbi vlerën doganore duhet të mbështetet në: (i) ligjshmëri; (ii) paanshmëri; (iii) profesionalizëm; (iv) transparencë; (v) proporcionalitet; (vi) dokumentim të plotë.

Vendimmarrja nuk duhet të ndikohet nga interesa personale, presione të jashtme apo supozime që nuk mbështeten në prova.

21.1 Parimi i ligjshmërisë

Çdo veprim administrativ duhet të ketë bazë të qartë ligjore.

Specialisti duhet të: (i) zbatojë dispozitat e Kodit Doganor; (ii) respektojë aktet nënligjore; (iii) marrë në konsideratë, vetëm si burime orientuese dhe për aq sa përputhen me legjislacionin kombëtar, udhëzimet interpretative të Bashkimit Evropian dhe të OBD-së; (iv) arsyetojë çdo vendim me referencë ndaj bazës ligjore përkatëse. Vendimet nuk duhet të mbështeten në praktikë të mëparshme nëse ajo bie ndesh me legjislacionin.

21.2 Parimi i paanshmërisë

Analiza duhet të jetë objektive.

Specialisti nuk duhet: (i) të paragjykojë operatorin ekonomik; (ii) të konsiderojë automatikisht çdo çmim të ulët si të pasaktë; (iii) të favorizojë ose diskriminojë një operator. Çdo rast duhet të trajtohet mbi bazën e fakteve dhe provave të administruara.

21.3 Parimi i proporcionalitetit

Masat e marra duhet të jenë proporcionale me objektivin e kontrollit.

Kjo nënkupton se: (i) dokumentet e kërkuara duhet të jenë të nevojshme; (ii) kërkesat për informacion nuk duhet të jenë të tepërta; (iii) kontrolli duhet të kufizohet në elementet që lidhen me vlerësimin doganor. Proporcionaliteti rrit efikasitetin administrativ dhe ul barrën administrative për operatorët ekonomikë.

21.4 Transparenca e procedurës

Operatori ekonomik duhet të kuptojë: (i) arsyen e kërkesës për informacion; (ii) bazën ligjore të procedurës; (iii) faktet që po verifikohen; (iv) arsyet që mbështesin vendimin përfundimtar. Një vendim i paarsyetuar dobëson besimin në administratë dhe rrit mundësinë e ankimit.

21.5 Dokumentimi i vendimmarrjes

Çdo dosje duhet të përmbajë: (i) dokumentacionin e administruar; (ii) analizën e provave; (iii) dispozitat ligjore të zbatuara; (iv) llogaritjet e kryera; (v) arsyetimin përfundimtar. Nëse dosja kontrollohet më vonë nga organet e auditimit ose gjykata, duhet të jetë e mundur të rindërtohet i gjithë procesi i vendimmarrjes.

21.6 Konflikti i interesit

Specialisti duhet të shmangë çdo situatë që mund të krijojë konflikt interesi ose perceptimin e një konflikti interesi. Nëse ekziston një rrethanë që mund të ndikojë në paanshmërinë e tij, ai duhet ta deklarojë atë sipas procedurave të institucionit dhe, kur është e nevojshme, të kërkojë zëvendësimin nga një specialist tjetër.

21.7 Komunikimi me operatorët ekonomikë

Komunikimi i cili bëhet nëpërmjet sistemit, duhet të jetë: (i) profesional; (ii) korrekt; (iii) i dokumentuar; (iv) i kuptueshëm. Kërkesat për informacion duhet të jenë: (i) të qarta; (ii) të arsyetuara; (iii) të kufizuara në dokumentet që lidhen me objektin e procedurës.

Shembull praktik 1.

Një specialist konstaton se çmimi i deklaruar është më i ulët se ai i disa importeve të ngjashme. Në vend që të mospranojë menjëherë vlerën, ai: (i) kërkon dokumentacion shtesë; (ii) analizon kontratat dhe pagesat; (iii) shqyrton shpjegimet e operatorit; (iv) dokumenton analizën.

Përfundim

Kjo qasje respekton parimet e ligjshmërisë, proporcionalitetit dhe paanshmërisë.

Tabela 22. Parimet kryesore të vendimmarrjes

Parimi	Zbatimi praktik
Ligjshmëria	Vendimi bazohet në dispozita ligjore

Parimi	Zbatimi praktik
Paanshmëria	Analizohen faktet, jo supozimet
Proporcionaliteti	Kërkohen vetëm dokumentet e nevojshme
Transparenca	Arsyetohet çdo vendim
Dokumentimi	Dosja është e plotë dhe e gjurmueshme
Integriteti	Shmangen konfliktet e interesit

Gabimet më të zakonshme

(i) nxjerrja e përfundimeve pa analizë të plotë të provave; (ii) mungesa e arsytimit në vendimet administrative; (iii) kërkimi i dokumenteve që nuk lidhen me objektin e procedurës; (iv) komunikimi jo i qartë me operatorin ekonomik; (v) dokumentimi i paplotë i analizës.

Kodi i praktikës së mirë për specialistin

Para nënshkrimit të çdo vendimi, specialisti duhet të pyesë: (i) A mbështetet vendimi në ligj? (ii) A janë analizuar të gjitha provat relevante? (iii) A kam respektuar të drejtën e operatorit për t'u dëgjuar? (iv) A është arsyetimi i plotë dhe i kuptueshëm? (v) A do të mund ta mbroj këtë vendim gjatë një ankimi administrativ ose në gjykatë? (vi) A është dosja e plotë dhe e gjurmueshme?

PËRFUNDIME

Vlerësimi doganor është një proces juridik, ekonomik dhe administrativ që kërkon analizë të kujdesshme të çdo transaksioni importi. Zbatimi korrekt i metodave, interpretimi i njëtrajtshëm i legjislacionit dhe administrimi objektiv i provave janë elementet themelore për vendosjen e drejtë të detyrimeve doganore dhe mbrojtjen e interesave financiare të shtetit. Parimi bazë mbetet përdorimi i vlerës së transaksionit; metodat alternative zbatohen vetëm kur metoda kryesore nuk mund të përdoret dhe sipas rendit ligjor, duke respektuar të drejtën e deklaruesit për këmbimin e rendit të metodës deduktive dhe metodës së vlerës së përllogaritur. Ky rend siguron parashikueshmëri, transparencë dhe trajtim të barabartë të operatorëve ekonomikë.